

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Соціально-гуманітарний факультет
Кафедра фундаментальних та спеціальних дисциплін ЧННІПБ

МОЛНАР Ігор Васильович

ГУМАНІСТИЧНІ СКЛАДОВІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ: УПРАВЛІНСЬКИЙ
АСПЕКТ

спеціальність 011 – Освітні, педагогічні науки
освітньо-професійна програма – Управління закладами освіти

Кваліфікаційна робота

Виконав студент групи
ОСПЕДмч-21
І. В. Молнар

Науковий керівник:
к.і.н., доцент Кульчицький Р. В.

ТЕРНОПІЛЬ-2021

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ОСНОВИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УПРАВЛІННІ ЗАКЛАДАМИ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	7
1.1. Гуманістичні складові інноваційної діяльності закладів загальної середньої освіти в контексті управлінської діяльності.....	7
1.2. Класифікація інноваційної технології ПОРТФОЛІО.....	15
1.3. Суспільні аспекти гуманістичного інноваційного процесу.....	20
Висновки до розділу 1.....	25
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНО-ГУМАНІСТИЧНІ ІННОВАЦІЇ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	27
2.1. Гуманістично-інноваційне середовище в закладах загальної середньої освіти.....	27
2.2. Реалізація інноваційної діяльності у загальноосвітніх навчальних закладах.....	37
2.3. Моніторинг щодо впровадження освітніх інновацій та управління нововведеннями в освітньому закладі.....	40
Висновки до розділу 2.....	56
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ГУМАНІСТИЧНИХ ІННОВАЦІЙ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ЗАКЛАДІВ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ	57
3.1. Модернізація змісту, форм і методів управлінської діяльності керівника навчального закладу.....	57
3.2. Структура, динаміка та проблеми розвитку освітніх інноваційних процесів.....	60
Висновки до розділу 3.....	68
ВИСНОВКИ	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	72

РОЗДІЛ 1

ОСНОВИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УПРАВЛІННІ ЗАКЛАДАМИ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

1.1. Гуманістичні складові інноваційної діяльності закладів загальної середньої освіти в контексті управлінської діяльності.

Перше розуміння - що інновація і нововведення (новація) - це одне і те ж; друге - що інноваційна діяльність і управління навчальними закладами, створення нововведень (новацій) - також одно і те ж, тоді це ТРiВ (теорія раціоналізації і винаходів). Третє непорозуміння узалежнено мовним натуралізмом: позаяк інновація - цей іменник, що повинен бути монопредметним[9].

Попросту, інновація (інноваційне) постає в латинській мові десь в середині XVII століття і свідчить про введення нового в певну галузь, імплантацію в неї і появу цілого ряду трансформацій в цій сфері. Тобто інновація - це, з однієї сторони, процес оновлення, здійснення, впровадження, а з іншої - це робота по введенню новації в певну соціальну практику, а зовсім - не предмет.

Інноваційна діяльність у своїй вичерпній розгортці допускає систему взає моза-лежних видів робіт, що найщільніше зв'язане з управлінням.

Гуманістичні складові інноваційної діяльності закладів загальної середньої освіти в контексті управлінської діяльності - це інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) в предметному навчанні. Введення ІКТ в зміст освітнього процесу, що має у значенні інтеграцію різних предметних площин з інформатикою, що підводить до інформатизації свідомості учнів і сприймання ними процесів інформатизації в модерному суспільстві (в його професійному аспекті). Істотне значення має усвідомлення створення тенденції процесу інформатизації школи: від здобуття учнями початкових відомостей про інформатику до застосування комп'ютерних програмних засобів при розучуванні загальноосвітніх предметів, а потім до введення елементів інформатики структури і змісту освіти, реалізація генеральної перебудови

всього навчально-виховного процесу на базі застосування інформаційних технологій. В результаті в шкільній методичній системі виникають новітні інформаційні технології, а випускники шкіл мають ґрунт до опанування нових інформаційних технологій в майбутній трудовій діяльності[7]. Вказана скерованість здійснюється за допомогою включення в навчальний план нових предметів, націлених на вивчення інформатики та ІКТ.

Досвід вжитку засвідчив в умовах COVID, що :

а) інформаційне середовище школи відкритого типу, налічує різні форми дистанційної освіти, значно збільшує мотивацію школярів до вивчення предметних дисциплін, надто з використанням методу проєктів;

б) інформатизація навчання цікава для учня в тому, що зникає психологічна напруга шкільної комунікації способом переходу від суб'єктивних відносин "учитель-учень" до найбільш об'єктивних взаємин "учень-комп'ютер-вчитель", зростає результативність учнівської праці, дужчає частка творчих робіт, збільшується перспектива в отриманні додаткової освіти по предмету в стінах школи, а в майбутньому сприймається цілеспрямований вибір вузу, престижної роботи;

в) інформатизація викладання принагідна для вчителя тим, що дасть змогу підвищити ефективність його праці, збільшує загальну інформаційну культуру педагога.

В цей час дозволено з упевненістю мовити про декілька типів проєктування управлінського процесу в ході інновацій.

Для початку, це психолого-педагогічне проєктування розвиваючих освітніх процесів в рамках конкретного вікового інтервалу, що продукують умови становлення особи справжнім суб'єктом свого життя і діяльності: зокрема, навчання - як освоєння загальних способів діяльності; формування - як освоєння вчинених форм культури; виховання - як освоєння норм співжиття в різних видах спільності населення [10].

Далі - це соціально-педагогічне проєктування освітніх інститутів і розвиваючих освітніх осередків, адекватних визначених видів освітніх

процесів; а основне - адекватних традиціям, засадам і перспективам піднесення конкретного регіону України.

І, зрештою, власне педагогічне проєктування та керування - як конструкція розвиваючої освітньої практики, освітніх програм і технологій, способів і засобів педагогічної функції.

Якраз тут постає виняткове завдання проєктно-дослідницької діяльності щодо сприяння переходу від традиційної освіти (традиційної школи, узвичаєних систем управління закладами загальної середньої освіти, традиційного навчання і виховання) до продукування інноваційному, який здійснює загальний принцип розвитку людини.

Так, в психології розвитку потрібне спеціальне проєктування вікових нормативів (як визначеного комплексу індивідуальних нахилів дитини в конкретному віковому інтервалі) і критеріїв розвитку на кожному етапі онтогенезу [8].

У педагогіці розвитку - це будова розвиваючих освітніх програм, відповідних віковим нормам, перетворених на мову освітніх технологій, т. ч. через що? і як? цей розвиток буде реалізовуватись.

В освітній практиці - це проєктування дитячо-дорослих спільнот в їх культурно-діяльніснійзмісті, т. т. Проєктування такого освітнього простору, де даний розвиток може бути виконано.

Іншими словами, проєктування системи управління загальної середньої освіти припустимо, якщо рівночасно відбуваються: психологічне дослідження віково-нормативних моделей розвитку особистості, педагогічне конструювання освітніх програм і технологій здійснення цих моделей, співорганізація всіх учасників освітнього процесу, проєктування способів звершення нових цілей освіти і засобів виконання завдань розвитку [5].

Зразків проєктної роботи, яка побутує в нинішньому вітчизняній освіті, можна лічити, мабуть, вже сотнями. Відмітимо тільки декілька типів такої діяльності:

- на рівні окремого педагога - це проєктування освітніх програм, що вводитимуть в себе навчальну, виховну, педагогічну підпрограми;

- на рівні керівника освітньої структури - це проектування типу освіти, забезпеченого системою визначених освітніх програм;
- на рівні управління в освіті - це проектування програм розвитку освітніх структур різного типу, набір яких рівнозначний готівковому контингенту дітей, учнів, студентів;
- на рівні політики в освіті - це проектування освітньої системи як соціокультурної інфраструктури визначеного регіону або держави в цілому.

Наступним етапом гуманістичних складових інноваційної діяльності закладів загальної середньої освіти в контексті управлінської діяльності є особистісно-орієнтовані технології, які виділять осередком всієї шкільної освітньої системи особистість дитини, сприяння створенню комфортних, безконфліктних і сприятливих умов її розвитку, здійснення її природних потенціалів. Особистість дитини в цій технології не тільки суб'єкт, але і суб'єкт пріоритетний; вона є ціллю освітньої системи, а не прийомом звершення будь-якої абстрактної мети. Позначається в освоєнні школярів індивідуальних освітніх програм згідно з їх можливостями і потребами [4].

Важливою складовою гуманістичних інноваційної діяльності закладів загальної середньої освіти в контексті управлінської діяльності інформаційно - аналітичного забезпечення навчального процесу та управління якістю освіти школяра.

Вжиток такої інноваційної технології, як інформаційно-аналітична методика управління якістю навчання дає можливість об'єктивно, неупереджено вгледіти розвиток в часі кожної дитини зокрема, класу, паралелі, школи в цілому. При певній модифікації може бути незамінним прийомом при підготовці класно-узагальнюючого контролю, досліджуванні стану викладання кожного предмета навчального плану, опрацювання системи діяльності кожного педагога зокрема.

Моніторинг інтелектуального розвитку гуманістичних інноваційної діяльності закладів загальної середньої освіти в контексті управлінської діяльності має ґрунтуватись на аналізі та діагностиці якості навчання кожного школяра за сприянням тестування і побудови графіків динаміки успішності.

Виховні технології як вирішальний механізм формування модерного учня є невіддільним чинником в сучасних умовах навчання. Втілюється у вигляді заохочення учнів в додаткові форми розвитку особистості: участь в культурно-масових заходах за національними звичаями, театрі, центрах дитячої творчості та ін.[11].

Дидактичні технології як умова піднесення навчального процесу управління освіти гуманістичних інноваційної діяльності закладів загальної середньої освіти в контексті управлінської діяльності, тут можуть реалізовуватися як вже прийнятні, так і представити себе також і нові прийоми.

Це - самостійна робота за використанням навчальної книги, гри, оформлення та захисту проєктів, навчання за допомогою аудіовізуальних технічних засобів, система «консультант», гуртові, диференційовані способи навчання - система «малих груп» і ін. Переважно в практиці вживаються різне поєднання цих прийомів.

Психолого-педагогічний про відведення інноваційних технологій в навчально-виховний процес школи окреслює науково-педагогічне обґрунтування застосовування тих чи інших інновацій. Їх розгляд на методичних радах, семінарах, консультації з видатними спеціалістами в цій сфері.

Виходячи з цього, практика сучасної російської школи володіє найбільшим арсеналом використання педагогічних інновацій в ході навчання. Успішність їх застосування є в залежності від сформованих традицій в загальноосвітньому закладі, спроможності педагогічного колективу схоплювати ці інновації, матеріально-технічної бази закладу.

Новітні освітні стандарти впроваджують нове спрямування оціночної діяльності - оцінку власних звершень. Це зумовлено реалізацією гуманістичної парадигми освіти і особистісно-орієнтованого підходу до процесу. Для соціуму стає ваговитим об'єктивувати власні здобутки кожного суб'єкта освітнього процесу: учня, педагога, сім'ї. Впровадження оцінки особистих досягнень сприяє розвитку наступних складових особистості: мотивації саморозвитку,

розвиток позитивних орієнтирів у структурі Я-концепції, формування самооцінки, вольової регуляції, відповідальності[16].

Тому в стандартах в підсумкову оцінку школяра входить і накопичена оцінка, що визначає динаміку індивідуальних освітніх звершень тривалістю усіх років навчання в школі.

Як найкращий спосіб організації накопичувальної системи оцінки постає портфоліо. Це спосіб занотовування, накопичення та оцінки робіт, результатів учня, які підтверджують його зусиллях, прогрес і здобутки в різних площинах за визначений термін часу. Іншими словами - це спосіб фіксації самовираження і самореалізації. Портфоліо сприяє перенесенню «педагогічного наголосу» з оцінки на самооцінку, з того, що особа не знає і не вміє на те, що він знає і вміє. Промовистою характеристикою портфоліо є його інтегративність, що включає кількісну і якісну оцінки, що завбачає співдію учня, педагогів і батьків в процесі його створення, і безперервність поповнення оцінки[26].

Технологія портфоліо здійснює такі функції в освітньому процесі:

- діагностичну (занотовуються зміни і зростання (динаміка) даних за певний період часу);
- формулювання мети (затверджує освітні цілі, зазначені Стандартом);
- мотиваційну (стимулює учнів, педагогів і батьків до взаємодії і досягнення схвальних результатів);
- змістовну (якнайширше розкриває весь спектр досягнень і здійснених робіт);
- розвиваючу (забезпечує безперервність процесу розвитку, навчання і виховання від класу до класу);
- рейтингову (показує обсяг і рівень навичок і вмінь);
- Варто також додати:
- навчальну (забезпечує умови для формування підвалин кваліфікаційної компетентності);
- коригувальну (заохочує розвиток, що умовно вказаний Стандартом і суспільними рамками)[30].

Для школяра портфоліо - це провідник його навчальної діяльності, для педагога - засіб зворотного зв'язку і знаряддя оціночної діяльності.

В цьому контексті учнем варто рахувати будь-якого студента, а педагога - керівника процесу навчання.

Відомі кілька типів портфоліо. Найбільш актуальні такі:

- портфоліо досягнень
- портфоліо - звіт
- портфоліо - самооцінка
- портфоліо - планування моєї роботи

Вибір типу портфоліо відштовхується від мети його створення.

Розбіжною особливістю портфоліо є його особистісно-орієнтований характер:

- учень разом з педагогом формулює або уточнює мету створення портфоліо;

- учень готує матеріал;

- в основі оцінювання результатів криється самооцінка і взаємооцінки.

Вагомою характеристикою технології портфоліо постає її рефлексивність.

Крім загальнонавчальних умінь накопичувати й аналізувати інформацію, структурувати і репрезентувати її, портфоліо дає спроможність вийти на розвиток інтелектуальних умінь вищого ладу - вміння метакогнітивні.

Учень зобов'язаний навчитися:

- відбирати і оцінювати інформацію;
- точно визначати мету, якої хоче досягти;
- проєктувати свою діяльність;
- давати оцінки і самооцінки;
- стежити за власними помилками і виправляти їх.

В цьому контексті ми аналізуємо портфоліо, як один з прийомів, найбільш збігаються із завданням технології розвитку критичного мислення.

Якраз він сполучає перспективи найважливішої стратегії технології розвитку критичного мислення і новітнього методу оцінки і дає змогу діагностувати сформованість ключових цілей - спромоги до самоосвіти.

Оптимальним способом спізнати технологію портфоліо є його практичне втілення.[33].

Слід провести принципову відмінність між поняттями «новація» та «інновація». Засадою такого розрізнення мають бути конкретні форми, зміст і масштаб реалізованої діяльності. Так, якщо робота короткочасна, не носить єдиного і системного характеру, виводить своїм завданням оновлення (зміну) лише визначених елементів певної системи, то ми маємо роботу з новацією. Якщо вона ведеться на основі деякого концептуального підходу, і її результатом буде розвиток даної системи або її принципова зміна—то ми працюємо з чимось особливим. Можна ввести низку і більш конкретних критеріїв відмінності цих двох понять.

Додаткові відмінності в понятійному апараті інноваційної діяльності можна реалізувати, якщо створити схему повного циклу зародження й виконання будь-якої інновації в тій чи іншій суспільній практиці:

- джерело нововведень (наука, політика, виробництво, економіка та ін.);
- інноваційна пропозиція (новація, винахід, відкриття, раціоналізація);
- діяльність (технологія) по здійсненні новації (навчання, впровадження, трансляція);
- інноваційний процес (форми і прийоми вкорінення нововведення в практиці);
- новий тип або нова форма суспільної практики.

Проілюструємо тільки один приклад розгортання повного циклу інноваційних перетворень - з історії вітчизняної освіти:

– джерело інновації - ступінь розвитку педагогічної та вікової психології в СРСР в 50-х роках;

– інноваційна пропозиція - науковий колектив Ельконіна-Давидова підтверджує здатність формування основ теоретичного мислення у молодших школярів;

– технологія реалізації - продукуються принципово нові навчальні програми з базових предметів в початковій школі;

– інноваційний процес - створення лабораторій і експериментальних шкіл в різних регіонах держави щодо організації навчальної діяльності в молодшому шкільному віці;

– нова форма практики - «система розвивального навчання» як новітній тип освітньої практики.

На завершення, можемо запитати себе - чи буде у вітчизняної освіти можливість переходу в режим інноваційного розвитку і саморозвитку? І якщо так, то за яких умов це прозиратиме здійсненням? Зауважимо три типи таких умов в трьох галузях забезпечення інноваційної освіти.

У науці ці перспективи зумовлені більш масштабними, ніж зараз, підставами здійснення базових напрямків проектно-дослідницької діяльності; перш за все - це гуманістично-антропологічні базиси становлення і розвитку особистості в просторі освіти. Тільки так реально осмисленню методологія проектування і дослідження інноваційної освіти; загальна теорія розвитку індивідуальної суб'єктності та дитячо-дорослих об'єднань в освітніх процесах; технологія здійснення та експертизи різномасштабних інноваційних освітніх задумів[22].

1.2 Класифікація інноваційної технології ПОРТФОЛІО

Портфоліо (від італ. *portafoglio* - «портфель»), українські відповідники наробок, або доробок - збірка (широке портфоліо) реалізованих робіт та напрацювань певної особи або компанії. Термін «портфоліо» підхоплений через посередництво англ. *portfolio* з італійської мови (*portafoglio* - «портфель»), де заснований від *porta* («носи») та *foglio* («аркуш»)[35].

Портфоліо може бути як в друкованому, так і в електронному вигляді. Електронне портфоліо також може зберігатись локально (бути загальнодоступним лише конкретному колу людей) та глобально (бути відкрите для всього світу - для користувачів Інтернету). Глобально доступне портфоліо іменується ще по-іншому - веб-портфоліо.

Портфоліо - це спосіб фіксування, нагромадження, оцінки і самооцінки власних здобутків за конкретний проміжок часу.

Мета портфоліо - акумуляція досягнень, відслідковування професійного піднесення, представлення діяльності і професійного розвитку за окремий проміжок часу.

Завдання:

- проаналізувати й узагальнити свою працю;
- зобразити динаміку свого професійного росту;
- репрезентувати досвід своєї роботи найбільш ґрунтовно ефективно.

Функції портфоліо:

- діагностична - занотовує зміни за визначений проміжок часу;
- змістовна - означає спектр здійснених робіт;
- розвивальна - сприяє безперервному процесу освіти і самоосвіти;
- мотиваційна - завважає результати діяльності;
- рейтингова - дає змогу виявити кількісні та якісні індивідуальні здобутки.

Практичне значення портфоліо:

- атестація в майбутньому;
- Систематизування роботи власника портфоліо;
- чинник, який стимулює професійний розвиток.

Моделі портфоліо:

- Портфоліо досягнень (для себе та інших) Мета створення: схарактеризувати прогрес в дослідницькій, професійній і творчій роботі;
- Портфоліо-самооцінка (для себе) Ціль створення: відобразити прогрес чи регрес в певних видах чи окремих аспектах професійної діяльності;
- Портфоліо-звіт (для інших)

Завдання створення: засвідчити ефективність і довести прогрес дослідницької, професійної і творчої діяльності.

1. По відношенню до структурних елементів освітніх систем:

- в контролі;

- в оцінці результатів.
2. По відношенню до особистісного становлення суб'єктів освіти:
    - в області розвитку певних здібностей учнів і педагогів;
    - в галузі розвитку їх знань, умінь, навичок, способів діяльності, компетентностей.
  3. За області педагогічного застосування в навчальному процесі.
  4. За типами взаємодії учасників педагогічного процесу:
    - в колективному навчанні (особистісно-орієнтоване);
    - в індивідуальній, фронтальній, груповий формі;
    - в сімейному навчанні.
  5. За функціональним можливостям:
    - нововведення-продукти (педагогічні засоби, проекти, технології і т.п.).
  6. За способами здійснення:
    - систематичні.
  7. За масштабністю поширення:
    - на міжнародному рівні;
    - в закладі;
    - на федеральному рівні.
  8. Виділення ознаки масштабності (обсягу) нововведення:
    - системні, які охоплюють всю школу або весь вуз як освітню систему.
  9. За соціально-педагогічної значущості:
    - в освітніх установах будь-якого типу;
  10. За ознакою інноваційного потенціалу:
    - комбінаторні;
    - нововведення.
  11. По відношенню до свого попередника:
    - заміщає;
    - відкриває.

Інноваційний потенціал школи визначається при розборі освітньої установи по наступних критеріях:

- Направленість нововведень на зміну освітніх потреб, скерованих освітній установі соціального замовлення;
- Націлена на переінакшення цілей, змісту, технології організації, підходів до оцінки освітніх досягнень учнів;
- Інтеграція викладання, навчання і оцінювання; поєднання кількісної та якісної оцінки нахилів учня за сприянням аналізу усіляких продуктів навчально-пізнавальної діяльності[28].

Рішення важливих педагогічних завдань:

- забезпечити емоційно-комфортне освітнє середовище;
- сприяти високій навчальній мотивації учнів;
- стимулювати їх активність і самостійність;
- збагачувати можливості навчання та самонавчання;
- поглиблювати навички рефлексивної та оціночної діяльності школярів;
- породжувати вміння вчитися - зводити цілі, готувати і організовувати власну навчальну діяльність;
- удосконалювати комунікативні вміння і навички;
- ознайомлювати школярів та їх батьків про різні варіанти обрання освітнього напрямку[27].

Орієнтація нововведень на вирішення питань освітньої установи становить:

- Перетворення способу навчання, пошук новітніх форм організації ходу навчання, зміна вимог до успішності, а загалом - до якості освіти;
- Форма неперервної оцінки в ході безперервної освіти;
- Портфоліо педагога - як найзручніша форма оцінки його професіоналізму і успішності роботи при виконанні експертизи на відповідність вказаної кваліфікаційної категорії;
- Діяльне включення батьків до процесу навчання дітей і вчення дитини (більш адекватна оцінка як сильних, так і слабких сторін власної дитини і більш активна взаємодія зі школою).

Ресурсні перспективи освітнього закладу:

- Безперервна робота по підвищенню кваліфікації вчителів;
- Практика створення електронного портфоліо;

– Мережеве комп'ютерне устаткування кабінетів (3 комп'ютерні класи, персональні комп'ютери в кабінетах викладачів-предметників, адміністративна мережу).

Методичне забезпечення курсу:

- робоча папка;
- офіційні бланки портфоліо;
- рейтинг випускника основної школи (Положення про індивідуальну накопичувальну оцінку (портфоліо));
- діагностичні матеріали;
- таблиці та схеми для ведення «Робочої папки»;
- пам'ятки та інструкції для школярів;
- методичні рекомендації щодо ведення портфоліо;
- наближені варіанти занять з дітьми.

Взаємозалежність інновації з здобутками і конкурентними привілеями освітнього закладу за період, що випереджував нинішній інноваційний цикл розвитку:

- Далекосяжна форма подання індивідуальної скерованості навчальних досягнень конкретного учня, що виправдовує завдання допрофільної підготовки і надалі - профільного навчання;
  - Структура освітнього рейтингу випускників 9-их класів;
  - Оптимізація механізмів організації 10-х профільних класів оцінка інноваційної обстановки в освітній установі, інноваційного потенціалу колективу, можливих точок збільшення;
  - ОУ давно працює над пошуком способів оригінального (індивідуалізованого) оцінювання, націленого не тільки на процес оцінювання, але і на самооцінювання;
  - Нагромаджено достатньо методичних знахідок, вже опрацьовано педагогічні технології, що дадуть змогу визволитися від нав'язливих ярликів типу «слабкий трієчник» або «міцний хорошист»;
  - первинний прогноз сприймання допустимих новацій в об'єднанні освітнього закладу, ймовірного опору переминам;

- Уведення потребує і від педагога і від учня нових організаційних і пізнавальних умінь;
- Проблема навчального часу: потребує більше часу для здійснення, ніж традиційна система оцінки;
- Конкретна оцінка перспектив і готовності учнів, педагогів, батьків у наданні матеріалів для запису динаміки його індивідуального росту;
- перенесення педагогічного виділення з оцінки на самооцінку;
- в школярів недостатньо розвинена мотивація здобутків, є проблеми в питаннях формулювання мети, незалежного планування та побудови власної навчальної діяльності, вміння впорядкувати і синтезувати власний накопичений матеріал і досвід;
- неспромога батьків до усвідомлення вагомості і значущості портфоліо як документа, що демонструє рівень наявних знань учнів і здійснити правильний вибір подальшого профілю навчання[18, 19, 20].

1.3. Суспільні аспекти гуманістичного інноваційного процесу

В умовах державотворення в Україні домінуючими виникають ідеї суспільного ідеалу, умов життєтворення і самореалізації, як наслідок, і шляхів розвитку та поліпшення системи національної освіти. У такому переконанні роль і вагомість держави лягає у створення правових і політичних свобод суспільного та особистісного життєтворення населення. Освіта, як підсистема цілісної державної системи, не може відставати в темпах розвитку, тобто вона також має, а швидше змушена, змінювати свою будову і ділити ті взаємозв'язки, які переважають у соціумі.

З іншої сторони, освіта не лише пасивно схоплює зміни в суспільстві, але й дієво позначається на перетворенні в ньому і в його підсистемах. Приміром, освіта має значний вплив на господарську та економічну функцію, внутрішню та зовнішню політику, розвиток культури тощо. Саме освіта, як соціальна інституція, відповідальна за фаховий рівень (фахові знання та вміння) кадрів духовної, виробничої та управлінської галузей усіх модерних держав. Освіта через науку, сферу матеріального виробництва і новітні технології має вплив на

висхідний економічний розвиток постіндустріального суспільства в цілому. Освіта генерує загальні компетенції населення - ментальність соціуму, його культурний рівень, бази національного і державного патріотизму тощо[31,32,33].

Розуміючи істотний вплив освіти на всі життєтворчі суспільні ходи, цивілізовані держави бажатимуть розвивати її відповідно до вимог часу, тобто безперестанно (принцип освіти протягом всього життя) та інноваційно модернізувати і вносити зміни.

Поняття інновації значуще і не завжди однозначне. У найбільш загальному процесі під інновацією мають на увазі введення нових ідей, технологій у виробництво, управління сферами, підприємством; в іншому значенні інновація - це нововведення, яке ще не вдалося розповсюдити в суспільній роботі та на виробництві. Інновацією також прийнято вважати завершальний результат упровадження науково-технічного або іншого відкриття. Без вагань, нове використання наукових, культурних, технічних знань, які постачають економічний, політичний, управлінський успіх, також весь час є інновацією.

В такому контексті все, що націлене на поліпшення якості життя та на ґрунтовний висхідний розвиток людської єдності, є інновацією в тій чи іншій ділянці діяльності. У такому плані інноваційність постає як інтегрована характеристика (загальна позитивна властивість) розвитку громадян, як нагальна суспільна знадоба, яка вимагає до себе стабільної уваги з боку як соціума, так і окремо взятої особистості.

Як підтверджує вітчизняний досвід, теорія і практика інновацій ще не проникнула органічно в соціально-економічні ділянки нашого суспільства, в життєдіяльність людей, це переконання ще не стало вирішальним у нашій культурі. Перехід від окремих, одиничних, інновацій до системної інноваційної функції, націленої на трансформацію наукового знання і технологічних розробок у новий поліпшений продукт, дотепер не закінчений. Безперечно, такий стан речей віддзеркалює суб'єктивні особливості поведінки та мислення новочасних людей, їх ціннісні орієнтації.

У той же час ефективним об'єктом для інноваційної діяльності як порядку піднесення є науково-пізнавальна діяльність, точніше освіта. Відомо, що осередком розвитку освіти, як і мистецтва, політики, науки, повинні бути інноваційні підходи, рішення та технології. Цей термін найперше є характеристикою, критерієм процесу творчої діяльності. Освітня інновація - це здобуття знання, яке не мало місця скоріше в рамках переважаючої парадигми, не вбачало можливості використання його не лише для здобуття нових знань, але й колосального поширення в суспільстві[38].

Тому інновації є невід'ємною частиною освітньо-педагогічної теорії і практики, позаяк саме за сприянням інновацій освіта чинить впевнений крок вперед. Крім того, інновації дають змогу розв'язати ряд завдань, що допускає вкрай змінити існуючий стан економічного і культурного буття. Кожний член соціуму, передусім політик, вчений, освітянин, має зрозуміти, що інновація дає спромогу одержувати нові результати в будь-якій галузі життєтворчого процесу, котра, у свою чергу, удосконалює і всі інші напрямки людської діяльності. Модерне суспільство розвивається та покращується через стабільну появу й пошук інновацій, їх безупинне та продуктивне введення й діяння на всі аспекти життя.

Проте найважливіше виявляється у тому, що інновація - не тільки нововведення, але й спромога до нового мислення, до обдумування наявних теорій, зміни та уточнення загальновизнаних істин, правил та норм поведіння в науці, освіті, виробництві, політиці, культурі тощо. Жодне нововведення не здійснюється, якщо процес мислення індивіда, суспільства не стає інноваційним. Крім того, самий рух сьогоденного надзвичайно мінливого світу потребує інноваційного мислення. Заглиблюючись в зміст реалій, інноваційне мислення реалізовує зворотний вплив на їх розвиток, в завершальному рахунку - на темпи і якість суспільного розвитку, на манеру діяльності і поведінку соціального суб'єкта - особи, колективу, об'єднання, держави.

Суттєва риса сучасності - глобалізація світу, в якому безперервно дужчають взаємозв'язки і взаємозалежність людей, країн, націй, інтенсивно породжують всесвітній інформаційний простір, глобальний ринок товарів,

капіталів, робочої сили, техногенний вплив на природне оточення. Це спричинено переходом економіки від екстенсивного до інтенсивного розвитку, появленям безкомпромісно нової технологічної, соціальної і культурної основи буття осіб. Феномен глобалізації перейшов за межі економіки, включивши приблизно всі галузі діяльності, всі соціальні інститути, спосіб життя й умови буття людини і людства[40,42].

Виявом глобалізації відбувся взаємовплив культур, стандартизація манери життя, мислення і діяння громадян, суспільної та індивідуальної діяльності. В наслідку динамічних перетворень сучасної цивілізації, на відміну від останнього, індустріального етапу, визначальною рисою сьогодення є незворотні перетворення в характері людської діяльності, її зміна з виробничої до творчої. Характеристикою творчості є її самодостатність, перевага прагнення до саморозвитку особистості - творчість протистоїть роботі як посиленій фізичній діяльності, притаманній для колишніх епох [3].

Позаяк творчість - це всяк час виготовлення нового, від якого залежить висхідний розріст соціуму, то інноваційну функцію необхідно аналізувати як творчий процес. Питання не в декларації інновації та інноваційного підходу, а в їх реалізації. Недостатньо володіти сумою знань, визначеною інформацією, вкінці інтелектом, які є вкрай важливим складником розвитку, слід вміти ними результативно послуговуватись в тій чи іншій ситуації. Недостатньо володіти інформаційним продуктом, тією чи іншою інноваційною ідеєю, відкриттям, їх необхідно вміло та продуктивно застосувати. Соціум має бути організований так, щоб інновації швидко і схвально відбивалися на його розвитку. Як показує практика розвинених держав, економічні успіхи здобуваються не стільки через суто технічні інновації, скільки за сприянням вдалого менеджменту і належної організації суспільства[49].

Для розуміння змісту інновації варто збагнути також появу нових соціальних розбіжностей, які поставатимуть при їх введенні в сучасному суспільстві. Всім видно, що особи, які здобули фундаментальну освіту, завоювавши високого рівня добробуту, відшукавши своє місце в найбільш високотехнологічних та престижних ділянках матеріального виробництва і

сфері послуг, все частіше акцентуються на особистому духовному й інтелектуально-культурному зрості. Професор В.Кремень, виділяючи на цьому, твердить: "...Носіїв подібної ціннісної орієнтації можна умовно назвати представниками нової духовності, яким протистоїть частина населення, зосередженого на задоволенні лише своїх матеріальних потреб в жорстких конкурентних умовах.[19, 20, 21].

Вони не вважають освіту і свій духовно-культурний саморозвиток вищою цінністю і зайняті переважно в масовому виробництві, яке не вимагає творчих здібностей. Ці дві групи стають все більш ізольованими одна від одної. Адже пост матеріальні, духовні, як ми звикли називати, цінності закладаються з дитинства і формуються в процесі взаємного діалогу. Тому відношення цих двох груп сучасного (постіндустріального) суспільства - класу носіїв знання і працівниками, в кінцевому рахунку зайнятими у виробництві споживчих благ, будуть все менше інтенсивними.

Носії знань постійно перерозподілятимуть на свою користь все більшу частину суспільного багатства. Люди ж, зайняті в масових виробництвах, не володіючи унікальними талантами, зустрінуть все більш жорстку конкуренцію за пристойне працевлаштування і прибуток. Ця обставина вимагає по-новому подивитись на перспективи подальшого суспільного розвитку, який творить інше буття, змушуючи кардинально переорієнтувати свою діяльність і мислення" [4]. Отож, зазначені особливості розвитку модерного суспільства і є однією з вирішальних мотивів потреби в інноваціях.

В період, коли інформація стає ключовим джерелом розвитку, варто осмислювати, що переміна основ культури, цінностей, мислення особи будуть неухильними, суспільство віддаляється від традиційних форм мислення і продукує нові традиції, звичаї, форми спілкування тощо. Економічна мотивація індустріальної ери була під захистом культурної, релігійної мотивації, які робили самобутній бар'єр збереження соціального і духовного існування. Цьому добродіяла і жорстка інституалізована соціальна конструкція.

Модерна людина потрапила в нову соціокультурну реальність, істотною характеристикою якої є курс на інновацію, на інноваційне мислення та розвиток.

Інноваційна освіта, як й будь-які суспільні інституції, що домагаються інноваційності, зобов'язані виходити з розуміння сучасної людини, із системи її сучасних цінностей. Варто, насамперед, підкреслити, що соціальна система постіндустріального суспільства, як і кожного іншого, є не просто осередком, в якому побутують, функціонують та засвоюються плоди діяльності людини. Вона породжує науку, економіку, виробництва й інші соціокультурні феномени, які означають ключові напрямки розвитку.

Для його ефективного прогресу потрібне стабільне оновлення, що, власне, і вирізняє як своєрідний феномен концепт інновації. Її актуальність спричинена прогресом, незмінним рухом до нового у різних галузях життя. Свідомий курс на здобуття нових знань, досвіду, економічних, політичних, культурних звершень, своєрідна налаштованість на інновацію є сутнісною особливістю передового розвитку суспільства. В таких підходах виникає питання інноваційно мислячої особи[51].

Прийнятно, що її розв'язання зараз багато в чому залежить від рівня культури довколишнього оточення, безпосереднього добробуту, упевненості в своїх професійних перспективах. Саме такий індивід і має змогу осмислити ті проблеми та протиріччя, які генерує новітній етап розвитку науково-технічного прогресу. Тобто, задля того, щоб бути такою людиною, необхідно розуміти причини і наслідки головних контурів сучасного глобалізованого світу, які сформулювали докорінно несхожий від попереднього характер і спосіб буття людини. Для його розуміння і необхідний інноваційний системний стиль мислення [3,4].

Висновки до розділу 1

Моніторинг інтелектуального розвитку гуманістичних інноваційної діяльності закладів загальної середньої освіти в контексті управлінської діяльності має

ґрунтуватись на аналізі та діагностиці якості навчання кожного школяра за сприянням тестування і побудови графіків динаміки успішності.

Виховні технології як вирішальний механізм формування модерного учня є невіддільним чинником в сучасних умовах навчання. Втілюється у вигляді заохочення учнів в додаткові форми розвитку особистості: участь в культурно-масових заходах за національними звичаями, театрі, центрах дитячої творчості та ін.

Слід провести принципову відмінність між поняттями «новація» та «інновація». Засадою такого розрізнення мають бути конкретні форми, зміст і масштаб реалізованої діяльності. Так, якщо робота короткочасна, не носить єдиного і системного характеру, виводить своїм завданням оновлення (зміну) лише визначених елементів певної системи, то ми маємо роботу з новацією. Якщо вона ведеться на основі деякого концептуального підходу, і її результатом буде розвиток даної системи або її принципова зміна – то ми працюємо з чимось особливим. Можна ввести низку і більш конкретних критеріїв відмінності цих двох понять.

РОЗДІЛ 2

ПРАКТИЧНО-ГУМАНІСТИЧНІ ІННОВАЦІЇ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

2.1. Гуманістично-інноваційне середовище в закладах загальної середньої освіти.

Новочасна освіта, окрім надання знань, має надати сучасній людині спроможність самотужки опановувати знання, оволодівати необхідною інформацією та творчо усвідомлювати її. Тобто, ціллю освіти є навчити майбутнього громадянина на базі здобутих знань критично і творчо думати, застосовувати знання як у професійній, так і в суспільно-політичній діяльності. Освіта збагачує індивіда духовністю, заставляє її задумуватися над єством і цінностями власного існування.

Саме вона визначає для неї визначальні контури світу істинної, а не масової культури, в яку вміщені дійсні цінності, саме вона мовить їй про те, що добро і краса не менш вагомі для життя, чим добробут і матеріальні пріоритети сьогоднішнього життя. Тільки освіта породжує особистість - відповідального творця свого життя і громадянина держави. Нині такою може бути лише освіта інноваційна. В свою чергу, лише обізнана, творча особа може бути готовою до змін, до інновацій, і, що основне, до системного інноваційного мислення, усвідомлених і планомірних дій. Лише творчо сформована особистість стає діяльним суб'єктом суспільних взаємин [4-5].

У цьому контексті варто розуміти, що поліпшення навчально-виховного процесу зараз відбувається з врахуванням таких світових освітніх тенденцій:

- масовий характер освіти та її неперервність;
- цінність освіти для індивіда і суспільства;
- курс на активне освоєння особою способів пізнавальної діяльності;
- пристосування освітнього процесу до запитів і знадоб особистості;
- курс на демократизацію всіх освітянських структур;

- спрямованість навчання на інновації, особистість, постачання можливостей її саморозвитку та саморозкриття, загальні та професійні компетенції;
- людино центристська направленість освіти та гуманістична скерованість інноваційних процесів;
- організаційні, структурні та змістові інновації в навчально-виховний процес підначальні принципу "освіта упродовж всього життя";
- освіта стає пріоритетною сферою фінансування в розвинених державах[42-45].

Якраз тому процес навчання, виховання та розвитку всебічно розвиненої особистості зараз аналізують як єдиний педагогічний процес, який новітня педагогічна наука іменує педагогічною технологією формування особистості.

Досвід показує, що інноваційні технології в цілому і, зокрема, в освіті виникають та запроваджуються найбільш результативно в країнах, де фінансування науки й освіти збігається вимогам часу. Держави, які входять до постіндустріальної спільноти, на розвиток і функціонування освітньо-наукової галузі віддають більше 11% внутрішнього валового продукту (ВВП), в той же час в малорозвинених (бідних) країнах на цю сферу здатні виділяти не більше 3% ВВП.

Наведемо поняття, якими найбільш часто послуговуються, здійснюючи інноваційну освітню діяльність.

Технологія - це, в першу чергу, форма реалізації людського інтелекту, в якій відбиваються вміння особи застосовувати сукупність знань про методи і засоби здійснення певного виробничого процесу, в наслідку якого виникає якісна зміна того, що є суб'єктом технології. Технологія не дозволяє варіативності, її основне призначення - одержати гарантований результат.

Педагогічна технологія - специфічна конкретизація методики, проєкт визначеної педагогічної системи, що здійснюється на практиці; змістова техніка реалізації навчально-виховного процесу; закономірна педагогічна робота, яка реалізує науково-обґрунтований проєкт навчально-виховного процесу і має

вищий рівень результативності, надійності, гарантованого результату, ніж узвичаєні методики навчання й виховання [47-50].

Інноваційна педагогічна технологія - цілеспрямоване, безперервне й послідовне введення в практику оригінальних, новаторських способів, прийомів педагогічних дій і засобів, що включають цілісний навчально-виховний процес, від дефініції його мети до сподіваних результатів. Управління - вид людської діяльності, що постачає продуктивне та дієве звершення організацією (колективом) завчасно заданих цілей та завдань. Управління навчально-виховним закладом - цілеспрямована, активна співпраця керівника з іншими учасниками освітнього процесу з ціллю забезпечення координації старань щодо найліпшого функціонування закладу та переведення її на вищий рівень.

Управління педагогічними інноваціями - вид соціального управління, що сприяє цілеспрямованості й організованості інноваційних процесів у системі освіти.

Педагогічні інновації - це наслідок творчого пошуку творчих, нестандартних рішень всіляких педагогічних проблем. Очевидним продуктом інновацій є: нові навчальні технології, креативні виховні ідеї, форми та методи виховання, нестереотипні підходи в управлінні. Вторинним продуктом інновацій є: зріст педагогічної майстерності педагога та керівника, рівня його культури, мислення, світогляду.

Під інноваційним розвитком освіти варто осмислювати комплекс створених та введених організаційних і змістових запроваджень, розвиток низки чинників та умов, потрібних для збільшення інноваційного потенціалу освітньої системи. Такий нелегкий психолого-педагогічний процес потребує чітко продуманих системних дій зі сторони всіх освітянських структур, які в своїй єдності нарощують основу інноваційної політики.

На нинішньому етапі все зрозумілішим стає те, що традиційна школа, скерована на передавання знань, умінь і навичок від покоління до покоління, від педагога до учня, не встигає за темпами їх збільшенню. Вагома частина знань, які опановують учні, була одержана людством 200-400 років тому.

Новітня школа не в повній мірі розширяє здібності, потрібні їй випускникам для того, щоб самотужки самовизначитися у глобалізованому та вкрай динамічно мінливому світі, робити аргументовані рішення щодо свого майбутнього, бути діяльними, конкурентоспроможними і мобільними суб'єктами на ринку праці. Основними недоліками традиційної системи освіти є спродуковані нею невміння і небажання учнів активно вчитися, несформованість ціннісного ставлення до особистого розвитку, освіти та суспільства загалом.[5,7].

Інноваційне навчання - це скерована на динамічні зміни в оточуючому середовищі навчальна та освітня діяльність, яка базується на розвитку різноманітних форм мислення, творчих потенціалів, високих соціально-адаптаційних можливостей особистості.

Своєрідними особливостями інноваційного навчання є його доступність майбутньому, спромога до передбачення та прогнозування на ґрунті постійної переоцінки цінностей, налаштованість на активні та конструктивні діяння в швидко змінних ситуаціях.

Ці тенденції підтверджують, що основною функцією освіти є розвиток особистості, її культури. Освіта має постачити кожному, хто навчається, широкі перспективи для одержання таких умов розвитку та підготовки до життя: - знань про людину, природу і суспільство, що добродіють формуванню наукової картини світу як ґрунту світогляду та орієнтації у виборі напряму майбутньої практичної діяльності;

- практика комунікативної, розумової, емоційної, фізичної, трудової діяльності, що добродіє формуванню основних інтелектуальних, трудових, організаційних і гігієнічних умінь та навичок, потрібних у повсякденному житті для співдії у суспільному виробництві, продовженні освіти та самоосвіти; - досвіду творчої діяльності, що розкриває простір для розвитку індивідуальних здібностей особистості і постачає її підготовку до життя на уставах соціально-економічного та науково-технічного прогресу;

- досвіду суспільних і особистісних взаємин, які дають підготовку молоді до активної участі в житті держави, створення сім'ї, проєктувати особисте життя на засаді ідеалів, моральних та естетичних цінностей сучасного соціуму.

Освіта є тим соціальним інструментом, через який поширюються і реалізуються опорні культурні цінності та цілі розвитку суспільства. Освіта являється активним прискорювачем культурних переінакшень і перетворень у суспільному житті і в окремій особистості.

Отож, освіта є способом соціалізації особистості й постачання наступності поколінь, осередком комунікації та включення до світових цінностей, досягнень науки і техніки. Освіта пришвидшує процес розвитку і становлення людини як особистості, суб'єкта та індивідуальності, сприяє формуванню духовності в людині та її світогляду, значеннєвих орієнтацій і моральних принципів[31].

Прогрес в сфері науки і техніки дав змогу людям здобути безпрецедентних життєвих стандартів та рівнів добробуту. Рівночасно з цим людство почало забувати свої традиційні корені, стали перемінюватися їх світобачення та коло інтересів. Це трапилось тому, що модернізація життя, з однієї сторони, та економічна, політична, інформаційна та інші революції, з іншої, породили зміни загально визнаних духовних цінностей, ліквідацію традиційних релігійних та культурних підвалин, до винищення в цілому закоренілого вчорашнього світу. Дедалі більше почала виникати тенденція до розмивання специфіки, самобутності національних культур, до прийняття єдиних стереотипів, штампів, стандартів поведінки. В цьому аспекті варто осмислити, що інноваційне середовище – це, перш за все, суперечності, конкуренція, боротьба, антагонізм старого із новим, але це - закономірний стан буття природи і соціуму, чинник їх постійного розвитку.

Стан освіти і можливості її розвитку вагомою мірою залежать від політики країни у цій галузі. У багатьох країнах державна освітня політика вбачає високий професійний (спеціальні компетенції) і загальнокультурний рівень (загальні компетенції) громадян важливою передумовою соціально-економічного розвитку, збереження і збільшення конкурентоспроможності національної економіки на світових ринках, безпеки і суспільної стабільності.

Становлення оновленої освіти окреслює природні процеси піднесення педагогічної практики, планомірний управлінський вплив на систему

підготовки, перепідготовку педагогічних кадрів, значні правки змісту, стилю функціонування педагогічних установ, педагогів (вихователя, учителя, викладача), тобто перехід освітньої системи до функціонування на нових організаційних та психолого-педагогічних засадах. Незадоволеність якістю освіти в конкретній практиці, усвідомлення потреби реформування роботи навчально-виховних закладів викликають знадобу в оновленні професійної підготовки, стилю професійної діяльності педагога. Надто промовистим є формування його компетентності, особистісно-професійних якостей, спромоги жити і трудитися в інноваційному режимі: прийняти і зрозуміти нове, оволодіти інноваційною ситуацією [7,8].

В цьому контексті слід уявити таке поняття, як освітній інноваційний простір. Слід виходити з того, що знання – це, передусім, інформація як їхня сировинна база, а наука - це своєрідним чином створена система знань. Тому в найбільш валовому значенні, під освітнім простором варто розуміти специфічне середовище, у якому в ході несиметричної спів дії педагога і учня в останнього породжуються знання різного рівня складності. Отож, мову необхідно вести про рівні освітнього простору (приміром, глобальний, національний, регіональний, шкільний тощо), виміри й характер їхньої взаємодії, що дає змогу оперувати цими процесами.

Динаміка нинішнього розвитку суспільства, передбачення його перспектив підштовхують до висновків, що освітня система, навчальний заклад, педагогічний колектив, педагог, які легковажать у своїй роботі інноваційним чинником, не тільки не встигатимуть за суспільними процесами, тенденціями, а й спричинятимуть формування особистості, цілої генерація людей, завчасно націлених на аутсайдерські (останні) інтелектуальні, духовні, соціальні позиції. Педагог із несучасними знаннями, апатичний до пізнання й застосування у своїй діяльності нового, породжувати меаналогічні комплекси й у своїх вихованців, з яких мало хто зуміє реалізувати себе як успішна особистість. З розвитком культури, тобто продукуванням нових знань, запровадженням нових технологій, систем комунікацій, zatrudненням соціальних зв'язків безперервно

синхронізуються вимоги до якості освіти, одним із найвагоміших засобів постачання якої є інноваційність освітнього пошуку [2,5].

Інноваційність слід розглядати не тільки як установка на сприйняття, продукування і вжиток нового, а, передусім, як прозорість та демократичність освітньої системи. Щодо особистісного фактору педагогічної діяльності це значитиме:

- відкритість вихователя до діалогічної взаємодіяння з вихованцями, яка завбачає рівноправність психологічних позицій двох сторін;
- відкритість культурі й суспільству, яка позначатиметься у прагненні педагога перетворити дійсність, простежити проблеми та відібрати оптимальні способи їх вирішення;
- відкритість свого "Я", особистого внутрішнього світу, тобто побудова такого педагогічного осередку, яке підмагало б формуванню і піднесенню образу "Я".

Інноваційний розвиток зміцнює зв'язок педагогічної науки та освітньої практики, за допомогою чого результат "чистої науки", здобутий науковцями у вільному, нічим не обмеженому творчому пошуку, віднаходить свій практичний ужиток. З цієї причини виняткову увагу приваблює новий підхід, що вбезпечує багатомірність і багатоваріантність історичного розвитку, його альтернативність, з одного боку, і незворотність еволюційного руху - з іншого.

В ході цього підходу продукуються концепції нових наук - кібернетики, синергетики та інших, що опрацьовують загальні закономірності різномірних системних утворень, особливо, динаміки соціальних систем. Саме синергетика означила положення про установлені шляхи розвитку складних соціальних систем, які утвердились одним з основних принципів системних досліджень педагогічного процесу.

Інноваційність окреслює утвердження відповідального способу життя індивіда в суспільстві та гуманного ставлення суспільства до кожної особистості зокрема. Тут виходить, що, окрім науки, у забезпеченні інноваційного типу розвитку економіки і суспільства загалом ключову роль відіграє освіта. Якраз через систему навчання і виховання можна підготувати

особу, спроможну й охочу активно творити і вбирати зміни, нововведення. Слід зауважити, що в сучасній школі та в реальній практичній освітній діяльності як у регіоні, так і в країні загалом нерідко домінує спрощене, прагматичне розуміння сутності інноваційних процесів.

Водночас з тим, модерне сьогодення затверджує, що інноваційний етап розвитку світового суспільства не рівнозначний процесам модернізації функціонуючих систем, а інновації не варто розуміти лише як засіб їх покращення. Це, перш за все, з'ява якісно іншої моделі світу і сучасного покоління з іншою ідеологією життя, для яких властиві динамічність, гнучкість у вирішенні розмаїтих питань, жага до посилення взаємозв'язків не лише із спорідненими об'єктами і структурами, але й побудови безкомпромісно нових інформаційних та енергетичних ходів. Системно утворюючим, єднальним чинником стає інноваційність, що постачає перехід суспільства та особистості в нові стани, замість оптимізації як запоруки рівноваги. Аналізуючи сучасну навчально-виховну систему як неподільну, складну і динамічну структуру, виокремимо такі її інтегративні ознаки [5,8]:

- факт загальної мети і призначення, які задаються і безперервно корегуються соціумом;
- результативна система управління - цілеспрямованість організаційних та функціональних напрямів її діяльності;
- взаємозв'язок структурних елементів по горизонтальному і вертикальному векторах;
- прозорість усіх частин освітньої системи для впливу зі сторони суспільства й спроможність до кореляційного розвитку спільно з ним;
- безупинний вплив зовнішніх глобалізаційних і внутрішніх чинників на розвиток та існування системи і її підсистем.

Істотні ознаки інноваційного супроводу навчально-виховного процесу:

- демократичність - перспектива урахування різноманітних підходів, точок зору, об'єднання у вирішенні певного питання;

- ситуація вибору - введення декількох видозмін програм, моделей діяльності, технологій, які постачають передумови для свідомого вибору;

- самореалізація - розкриття власного потенціалу кожного учасника педагогічного процесу;
- співтворчість - групова діяльність суб'єктів, які бажають здобути нових кількісних і якісних результатів;
- синергетичність - непослідовність, нестабільність як процесуальні характеристики та самоорганізація конструкції науково-методичного супроводження.

Створення інноваційного осередку в навчально-виховному закладі (регіоні, державі) потребує:

- загального розуміння потреби запровадження інновації в навчально-виховний процес (від директора школи до учня);
- принагідного професійного фахового рівня педагогів закладу (їх професійна освіта, ситуація з підвищенням кваліфікації, функція методичних рад тощо);
- виготовлення належної матеріально-технічної бази;
- включення в процес науковців - працівників вузів, інститутів післядипломної педагогічної освіти;
- науково аргументований вибір інновації для визначеного навчального закладу.

Вибір має опиратися на:

- ціль, яку встановлює перед собою навчально-виховний заклад;
- фаховий рівень педагогів, які будуть вводити цю інновацію.

Вибір має бути погодженим із створеним інноваційним середовищем в закладі, його мають затвердити по вертикалі (райвно, облвно, міністерство освіти) і горизонталі - педагоги, батьки, школярі;

- юридичне забезпечення інноваційного процесу. Саме від цього чинника зумовлений клімат у колективі, де вводиться інновація і заохочення до інноваційної діяльності всіх учасників.

- необхідно усвідомити, що інновація ні в якому разі не може бути ідеєю на показ, наступним педагогічним прожектором або фарсом. Вплив можуть створити і звичні педагогічні рішення або навіть і навчальні трюки.

Результативність здобувається лише через комплексну, цілеспрямовану, фундаментальну роботу, яка опирається на психолого-педагогічну науку. Інноваційна політика як системна функція країни щодо конкретної особи, суспільства загалом реалізується в законодавчій, виконавчій, судовій, інформаційній та інших галузях.

Вона діє вкладає за мету створення соціально-економічних, політичних, організаційних, правових умов для розповсюдження інноваційних технологій і процесів, піднесення інтелектуального і духовного потенціалу українського суспільства. Для нашої країни інноваційна стратегія в політичному плані аналізується як авторитетний важіль, спроможне не тільки притримати деструктивні процеси, але й добродіяти збільшенню інноваційного потенціалу суспільства, який показує собою здатність функціонуючих систем продукувати, сприймати інновації і слушно позбавлятися застарілого. У країні проголошені документи, які записують головні курси і показники державної інноваційної політики.

Серед них найбільш вагомими є "Концепція науково-технологічного та інноваційного розвитку України", яка ухвалена Верховною Радою України у 1999 році. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті твердить, що тільки за умови зросту освітнього потенціалу суспільства зможе бути забезпеченим "впровадження нових і новітніх інформаційних технологій, що дасть змогу протягом наступних 10-15 років скоротити відставання у темпах розвитку, а з часом - суттєво наблизитися до рівня і способу організації життєдіяльності розвинутих країн світу" [22].

Інноваційний шлях розвитку освіти збільшив актуальність інтелектуального і креативного ресурсів, які спільно реалізують функцію "соціального ліфту", що підносить індивіда на вищі щаблі суспільства. Включаючи той факт, що з часом у всьому світі все зрозумілішим постає протиріччя науково-технічного прогресу і духовності особистості, збільшується значення духовного потенціалу педагогічних систем.

Соціальні конфлікти і техногенні катастрофи потребують пошуку первопричин та способів їх подолання. Поки засоби взаємодіяння не будуть

відшукані і не проникнуть у буденну реальність, стійкий розвиток суспільства та окремих держав зостанеться утопією: у різнорідних, таких, що не сприймають одна одну, структур є всі підстави бути суперечливими. Не закритим також удержуються питання про можливості і способи керівництва інноваційними педагогічними системами.

2.2. Реалізація інноваційної діяльності у загальноосвітніх навчальних закладах

Результативність реалізації новацій на рівні загальноосвітнього навчального закладу великою мірою залежить від багатьох факторів, і, передусім, від інноваційного потенціалу школи [4].

Інноваційний потенціал школи – це спромога продукувати, сприймати та реалізовувати нововведення. На цій засаді виникає модель інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу, яка аргументує перспективи школи щодо інноваційної діяльності: матеріально-фінансовий та особистісний потенціал школи.

Матеріально-фінансовий потенціал школи завбачає: факт у навчальному закладі приміщень для проведення колективних заходів; принагідний режим експлуатації цих приміщень; присутність копіювальної техніки тощо, фінансових можливостей постачати нововведення (оплата додаткової праці вчителів, гнучкість щодо вжитку коштів).

Особистісний потенціал школи – це фахові можливості педагогічного колективу, керівників для реалізації інноваційної педагогічної діяльності та перспективи учнівського контингенту. Інноваційний потенціал учнів віщує факт досвіду творчих справ, колективної роботи, спромоги до самостійної навчальної діяльності та саморозвитку, достатній загальнокультурний рівень, різноманітні інтереси.

Визначною складовою інноваційного потенціалу є спроможність навчального закладу до виготовлення інноваційного осередку: наявність високого освітньо-культурного рівня батьків дітей, шансів включення науковців консультантів з інноваційної роботи та взаємодії з закладом,

позашкільних закладів та установ, підприємств тощо. Виняткове значення мають також характеристики самої школи як організації. Це торкається, насамперед, мети, структури, рівня порозуміння. Позаяк, загальна мета показує основний напрям розвитку закладу освіти, то інноваційна мета свідчить про засоби розвитку шкільної системи, її окремої будови.

Інноваційний потенціал школи щодо визначеного нововведення – це:

- інтерес учасників інноваційної діяльності до позитивного кінцевого результату;
- компетентність учасників інноваційної діяльності щодо здійснення нововведення, співвідношення цілей школи з сучасною педагогічною ідеєю, присутність сторін відповідальних за хід і результати апробації нововведення (автор, науковий консультант та ін.);
- узгодженість захоплень між суб'єктами інноваційної діяльності, з однієї сторони, та з адміністрацією (педагогічним колективом, батьками) – з іншої.

Своєрідне значення мають визнання нововведення та сприяння йому з боку органів державного управління та населення. Для ефективної взаємодії адміністрація загальноосвітніх закладів здійснює таку роботу:

- породжує у педагогічному колективі усвідомлення неухильності змін та введення новацій, робить належне інформаційне поле на базі залучення педагогічного, учнівського та батьківського колективів до різноманітних форм інформаційної діяльності (конференції, збори, семінари, наради, зустрічі з досвідченими педагогами, науковцями тощо);
- реалізовує моніторинг якості освітніх процесів у навчальному закладі й публікує їх кількісні та якісні показники, розкриває суперечності, що побутують у навчальному закладі;
- актуалізує нові ідеї, розкриває коло проблем, влаштовує розгляд їх у шкільному колективі та з науковцями;
- формує творчу групу, з ціллю розробки та оформлення ідеї у відповідний проєкт чи програму;
- оперує проєктуванням новацій творчою групою: розглядає стан функціонування навчального закладу на базі виконаної діагностики, окреслює

перспективи, розмічає стратегію здобутку мети (у виховній системі, змісті, навчальних технологіях, управлінських підходах);

- реалізує внутрішньо шкільне управління інноваційною педагогічною діяльністю: навчання педагогічних працівників з питань інноваційної та пошуково-експериментальної діяльності у рамках внутрішньо шкільної методичної роботи, забезпечення умов (правових, організаційних, психологічних) для реалізації експериментальної діяльності з освоєння (апробації) новітніх педагогічних ідей;

- намічає стиль управління в сучасних умовах: презентація ідеї, оцінювання і контроль посередніх результатів, розподіл повноважень, заохочення до співпраці, налагодження зовнішньої комунікації тощо. Улаштовує педагогів до інноваційної діяльності, освоєння механізмів пошуково-дослідницької роботи та інноваційних технологій. Включає до діяльності консультанта (наукового керівника);

- здійснює роботу з подолання опору та психологічного дискомфорту введення педагогічних новацій у навчальному закладі, які з'являються через зміну режиму роботи, додаткових затрат, потребою до постійного навчання тощо;

- публікує результати інноваційної педагогічної діяльності (інноваційного продукту): семінари-презентації, публічні конференції для батьків, учителів, керівників загальноосвітніх навчальних закладів, заходи в засобах масової інформації тощо.

Системавказаних умов сприяє успіху шкільних досліджень навіть за браком додаткових витрат коштів, обмеженості часу, який буде наданий для здійснення нових дослідницьких функцій. У конкретній школі факт тих чи інших умов, їх значення для педагогічного колективу може бути несхожою. Кожна школа виокремлює свої специфічні умови. Для того, щоб розпочати дослідницьку роботу, директор повинен неодмінно виявити та обговорити всі умови, які позначатимуться на якість роботи школи, що взяла на себе додатковий тягар з розв'язання практичного завдання науковим способом.

Ступінь присутності та готовності цих умов вимагає складність, тривалість, масштабність і зміст самого дослідження. Дефініція та забезпечення умов реалізації в школі педагогічного дослідження – ключова та перманентна функція директора школи. Дослідження в школі можна проводити в різноманітних галузях: управлінській, організаційній, духовно-моральній, дидактичній, методичній, технологічній тощо. Тобто, де постали усвідомлені розбіжності, від вирішення яких залежить якість освіти, там і дозволено здійснювати дослідження.

2.3. Моніторинг щодо впровадження освітніх інновацій та управління нововведеннями в освітньому закладі

Для забезпечення якості та результативності окремих нововведень і загального інноваційного процесу в управлінні варто завбачати, відстежувати, прогнозувати наслідки інновацій для системи управління; закладу освіти; психологічного клімату всередині управлінської спільноти; кожної частини об'єкта управління; кожного управлінця. Усе це увиразнює управління педагогічними інноваціями у самостійний вид діяльності, самостійну наукову проблему [12]. Для управління інноваціями потрібно мати банк інновацій (педагогічних ідей). Технічно його виготовлюють у формі картотеки, заводячи на кожне нововведення освітнього закладу спеціальну карту. Зазвичай, це виконується на початку навчального року. Картки, на яких нотуються педагогічні ідеї та їх базові характеристики, є формалізованими, тобто кожен їх пункт завбачає запис конкретної інформації.

Пункти запису є такі:

1. Проблема. У даному пункті означають протиріччя у навчанні та вихованні, які примушують відійти від традиційної практики і оснувати пошук нової, або записують потребу, що створює потребу введення інновації. Приміром, необхідність реалізацію у процесі навчання різнорівневої диференціації і брак у педагогів потрібних знань про цю технологію для її практичної реалізації.

2. Мета інновації (нововведення). Визначення мети має бути характерною відповіддю на другу частину проблеми (розбіжності), тобто з'ясувати параметри результату, в яких її має бути здобуто. Метою нововведення, зокрема, може бути формування пізнавальних інтересів учня; постачання умов для свободи вибору дітей; створення умов для інтегрованого навчання й виховання здорових дітей і дітей з особливими потребами тощо.

3. Суть інновації. Розуміється як комплекс взаємопов'язаних завдань, які потрібно вирішити, щоб здобути нову якість.

4. Прогнозований результат нововведення. Кожен прогнозований результат має бути досяжним і вимірюваним. Зазвичай, завбачають очікувані позитивні результати, а також ймовірні втрати, заперечливі наслідки і заходи щодо їх уникнення. При цьому наводять параметри, за якими буде визначатися успішність нововведення.

5. Класифікація інновації. Критерієм класифікації є сфера вжитку інновації. У навчально-виховній сфері такими ділянками можуть бути управління, дидактика, конкретна методика, психологія, гігієна, валеологія тощо.

6. Інноватор. У цей пункт занотовують відомості про людину, яка запроваджує інновацію (вік, освіта, спеціальність, педагогічний стаж), а також її статус щодо інновації (розробник, користувач, розповсюджувач).

7. Стадії нововведення. Всі стадії, з якими справилося нововведення, і та, на якій воно знаходиться, повинні бути пронумеровані і відповідно йменовані.

8. Експериментальна перевірка інновації. Цей пункт завбачає запис результатів кожної експериментальної перевірки. Сумарне їх число занотовують після завершення навчального року.

9. Характер інноваційного процесу (експерименту). Будь-який інноваційний процес може припадати до одного з таких видів: констатуючий – відстеження діяльності, констатація результатів; уточнюючий – коригування припущень щодо здобутих результатів; формуючий – перевірка успішності системи впливів.

10. Перешкоди на шляху опрацювання і введення. Мова йде про соціальні, матеріально-технічні перешкоди, що суперечать упровадженню інновації, а також про загально педагогічні проблеми (управлінські, дидактичні, методичні, виховні та ін.).

11. Експериментальний контроль. Віщує занотовування всіх видів контролю за введеними інновацій. Такими видами є самоконтроль, експертний контроль, контроль громадськості. Самоконтроль застосовують розробники, поширювачі та користувачі інновації. Експертами можуть бути фахівці у належній галузі знань і практичної діяльності – колеги по роботі, досвідчені керівники навчально-виховних закладів, методисти, завучі, науковці тощо. Громадський контроль реалізують батьківські, профспілкові організації, рада кураторів тощо.

12. Оцінювання інновації. Його роблять за всіма придатними для визначеної ситуації даними і в різних формах, що дає спромогу побачити інновацію під різними точками зору і в різних вимірах.

13. Проблеми, які потрібно розв'язати. Такими проблемами можуть бути психологічні перешкоди у педагога і батьків, брак методик проведення різнорівневого контролю тощо.

14. Особливі міркування про значення інновації. Зазвичай, такі міркування породжуватимуться за результатами експертизи програми інновації. Банк педагогічних інновацій дає можливість керівнику навчальних закладів кваліфіковано реалізувати регулювання та корекцію нововведення. Вагомим елементом управління інноваційною діяльністю є контроль за результатами, який у цілому виконує такі функції: – констатація, експертна аналітична оцінка здобутих результатів навчальної або виховної діяльності; – констатація і оцінювання учасників інноваційного процесу, здобутих ними результатів навчальної або виховної діяльності, скерованої на розвиток освітнього закладу; – констатація та оцінювання результатів управління нововведеннями відповідно до комплексно-цільової програми; – формування каналів прямого і зворотного контакту для інформування та заохочення учасників інноваційного процесу. Здійснювання кожної функції вимагає внесення належних коректив в

освітній процес, роботу педагогічного колективу, виконання управлінських впливів.

Моніторинг реалізації проведено з досвіду впровадження освітніх інновацій у школах Львівщини, виконано анкетування 24 шкільних адміністраторів (директорів та заступників директорів) опорних шкіл з питань моніторингу, а також 210 вчителів-предметників цих навчальних закладів. Для здійснення анкетування педагогічних працівників у кабінеті розвитку освіти ЛОППО були додані анкети керівника та вчителя-предметника.

Більшість учасників анкетування (58 % з кількості опитаних керівників та 81 %) працюють у сільських школах. Більше 70 % адміністраторів шкіл, що давали відповідь на запитання анкети, мають стаж керівної роботи понад 10 років, а третина із цього числа – більше 20 років. Майже 20 % респондентів мають стаж керівної роботи у школі від 1 до 5 років.

Педагогічний стаж роботи 55 % вчителів-предметників, що брали участь в анкетуванні, являє понад 20 років. На запитання анкети давали відповідь вчителі гуманітарних предметів (31 % від загальної кількості респондентів), природничо-математичних дисциплін (31 %), початкових класів (27,5 %) та інші педагогічні працівники (10,5 %).

Даючи відповідь на запитання «В чому причина необхідності нововведень в освітній процес?», 17 % керівників шкіл зауважили, що процеси в освіті зобов'язані відповідати змінам, які здійснюються в суспільстві. Така ж кількість опитаних впевнена, що нововведення добродіятимуть поліпшенню якості освіти. Разом з тим, 8 % шкільних адміністраторів переконані, що наслідком введення освітніх інновацій у навчальний процес буде підвищення професійної майстерності педагога.

Серед причин, що спонукають вчителів брати участь в інноваційній діяльності, керівники шкіл перераховують такі: покращення якості змісту освіти, потреба самореалізації як вчителя, так і учнів, переінакшення мислення і ідеології освіти, розвиток науково-педагогічної творчості вчителів, поліпшення матеріально-технічного забезпечення навчально-виховного процесу. Не дала відповідь на запропоноване запитання п'ята частина керівників шкіл. Відповідь

«так» на запитання анкети «Чи сприймаєте Ви позитивно інноваційні процеси?» дало 87,5 % шкільних адміністраторів та 79,6 % вчителів-предметників.

Основними причинами несприйняття інноваційних процесів серед тих, хто відповів негативно, є відсутність стимулювання (30 % опитаних), недостатня поінформованість про нововведення в освіті (20%), розбіжності і конфлікти в колективі (20 %), відсутність лідерів та новаторів у педагогічному колективі (10%). Менш оптимістичними були відповіді вчителів, оскільки 5,2 % від загальної кількості відповіли «ні», а 15,2 % – «не визначи(-вся), (-лася)» . Основними факторами, що сприяють участі вчителів в інноваційній діяльності, є підвищення мотивації в учнів до вивчення предмета (45,8 % опитаних) та можливість запровадження нових форм та методів роботи (39,2 %) (рис.2.1).

Рис.2.1. Опитування щодо привабливості інноваційного навчання

Дивує те, що нікотрий вчитель не зауважив, що чекає від реалізації інноваційної діяльності збільшення свого статусу чи одержання матеріальної винагороди. Дійсність педагогічного сьогодні демонструє, що навіть у тих педагогічних колективах, де вже реалізують інноваційну діяльність, побутує вагомий відсоток вчителів, які не визнають або не хочуть визнавати запропоновані нововведення. Серед ключових причин, що зумовлюють несприйняття інноваційних процесів серед педагогів, є брак впевненості, що нововведення приведуть користь (39,5 % опитаних), а також впевненість у тому, що нові ідеї важко реалізувати на практиці (18,6 %).

Педагоги з консервативними думками допускають, що нововведення добавляють навантаження на вчителя. На їхній погляд, введення інновацій не виключає проблем в освітньому процесі, а тільки їх добавляє. Тому 2,3 % опитаних вчителів стверджують, що є недоцільним витратити власний час на запровадження освітніх інновацій, а 16,3 % не дали відповіді на це запитання анкети. Інноваційна культура сучасного педагога вводить в себе такі якості: ерудиція про інноваційні освітні технології, відповідне володіння їх змістом і методикою, висока культура застосування інновацій у навчально-виховній роботі, власна переконаність у потребі вжитку інноваційних педагогічних технологій.

Одним із завдань дослідження було дізнатися про рівень поінформованості керівників та вчителів щодо інновації всеукраїнського, регіонального та внутрішкільного рівнів.

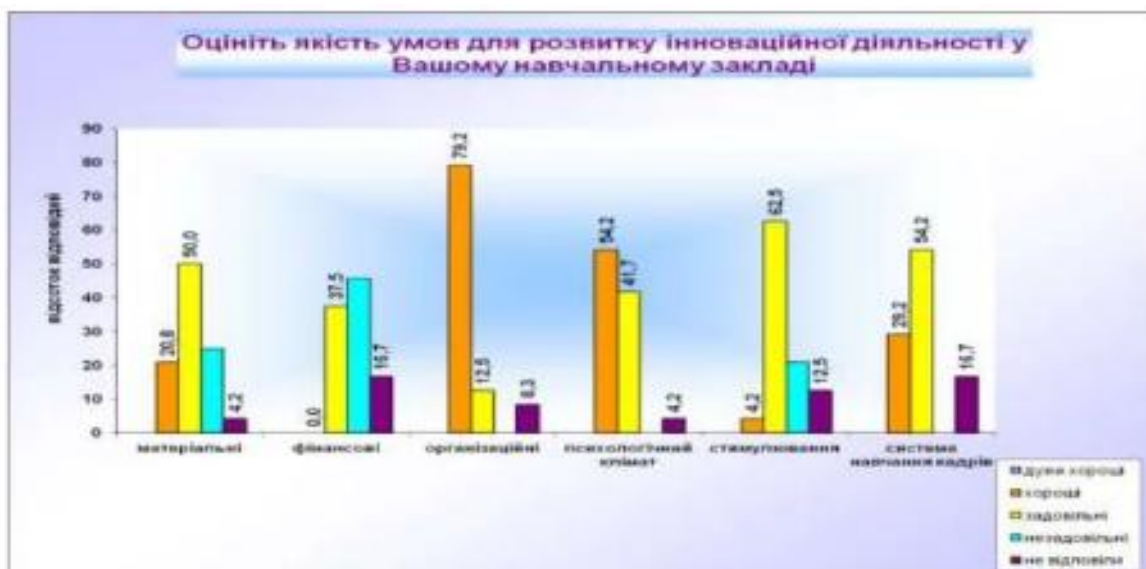
Відповіді учасників дослідження на запитання: «Назвіть відомі Вам інновації, що впроваджуються на всеукраїнському, регіональному рівні чи у навчальному закладі, де вони працюють» вказують на те, що респонденти перераховують переважно новітні технології навчання (проектні, мультимедійні, інтерактивні, особистісно орієнтоване навчання тощо) та управління (моніторинг якості освіти, моніторинг якості виховного простору).

Лише незначна кількість опитаних педагогічних працівників говорить про конкретні інноваційні програми та проекти всеукраїнського та регіонального рівня, що вводяться в області. Приміром, серед інших вчителі зазначили такі інноваційні програми та проекти: «Впровадження фінансової грамотності в навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів», «Впровадження вітчизняної моделі медіаосвіти», «Психолого-педагогічне проектування соціального розвитку “Універсал”», «Школа підприємництва», «Захисти себе від ВІЛ/СНІД», проєкт «Щоденник.іа».

Одним із спрямувань інноваційної діяльності в загальноосвітньому навчальному закладі є осучаснення форм і методів управління сучасною школою. Даючи відповідь на запитання «Які, на Ваш погляд, потрібні зміни в управлінні діяльністю Вашого навчального закладу?», шкільні адміністратори

говорять на потребу створення інструментів, які б давали змогу позначатись на якість роботи педагога й об'єктивно оцінювати його роботу під час атестації (моніторинг навчальних досягнень учнів, діагностика професійних вмінь).

Серед інших чинників респонденти називають: покращення фінансового забезпечення шкіл, незалежність, скорочення «паперотворчості», підготовка вчителя та керівника до діяльності в умовах змін. Успішність інноваційної діяльності постачається інноваційним потенціалом навчального закладу, що видає собою сукупність науково-методичних, матеріально-технічних та кадрових потенціалів. Відповіді на запитання анкети «Оцініть якість умов у Вашому навчальному закладі для розвитку інноваційної діяльності» посвідчили, що учасники анкетування визначають показником «хороший» організаційний та психологічний клімат у педагогічних колективах, де вони трудяться. На «задовільному» рівні знаходиться система заохочення та навчання педагогічних кадрів. Фінансове забезпечення навчальних закладів засвідчено «незадовільним» переважною кількістю респондентів (рис.2.2).

Рис.2.2.Якість умов для розвитку інноваційної діяльності у навчальному закладі

Інноваційний потенціал педагогічного колективу відзначається за такими мірлами: сприйнятливість педагогів до новітнього в змісті освіти, формах і методах навчання та виховання; спроможність педагогів до засвоєння

нововведень; ступінь новаторства вчителів навчального закладу та інноваційного менеджменту навчального закладу.

Аналізуючи рівень власної готовності до управління інноваційною діяльністю у своєму навчальному закладі, 58 % шкільних адміністраторів зазначили, що у них достатній рівень теоретичної підготовки, а 42 % опитаних завбачають теоретичну готовність на середньому рівні. Рівень практичної підготовки трохи менший: показником «достатній» її оцінює 38 %, а «середній» – 50 % опитаних. Близько 13 % респондентів не готові дати відповідь на вказане запитання. Відповіді на запитання анкети «Вкажіть фактор, що став вирішальним для Вашої участі в інноваційній діяльності» показали, що педагоги надають перевагу особистій ініціативі і творчості (43,3 % опитаних), проходженню курсів підвищення кваліфікації (20 %) та відвідин уроків колег (11 %) (рис.2.3)

Рис.2.3. Визначення факторів, що стали визначальними для участі в інноваційній діяльності закладу

Даючи відповідь на запитання «Хто є ініціатором інноваційних перетворень у Вашому навчальному закладі?», педагоги завважають: адміністрацію навчального закладу (91,7 % опитаних), власну ініціативу (54,2%), працівників районних чи міських методкабінетів (50 %). Бездіяльними у цій скерованості діяльності є інші учасники шкільної спільноти, а саме,

батьки та громадські організації. Як засвідчили результати дослідження в опорних школах з питань моніторингу, нововведення в освітній процес відбуваються на рівні застосування наявних педагогічних інновацій (67 % респондентів). Експериментальною діяльністю та продукування власних інноваційних розробок займаються у 17 % опорних шкіл. Решта ж опитаних зауважили участь вчителів у діяльності проблемно-пошукових груп (рис.2.4.).

Рис. 2.4. Інноваційна діяльність вчителів, результати.

Число відповідей застосування наявних педагогічних інновацій участь у педагогічному експерименті продукування власних інноваційних розробок організація роботи проблемно-пошукової. Так, 59,5 % педагогів творчо використовують загальновідомі педагогічні інновації, а решта беруть участь у педагогічному експерименті на основі школи, випускають авторські розробки відкритих уроків та є учасниками проблемно-творчих груп (рис.2.5).

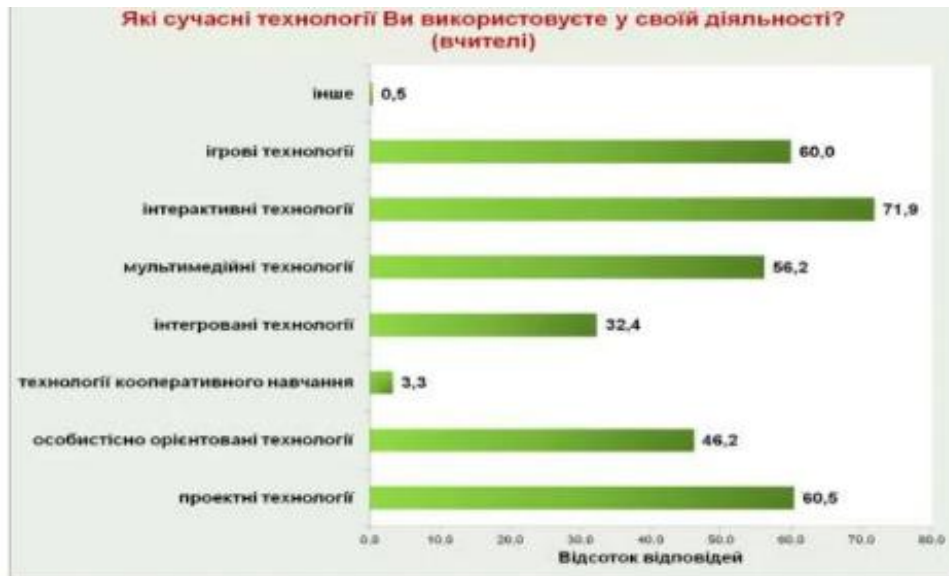

Рис.2.5. Опитування щодо участі в інноваційній діяльності навчального закладу

Зводить на себе увагу і той факт, що тільки 2,9 % опитаних педагогів засвідчили, що оперують методикою дослідно-експериментальної роботи. Участь учителя в інноваційній та дослідно-експериментальній роботі потребує володіння діагностичними методами, які показують собою сукупність прийомів та операцій, скерованих на вивчення педагогічних явищ і питань навчально-виховного процесу.

До них відносять: бесіда, анкетування, спостереження, розбір документів, інтерв'ювання та ін. Розгляд відповідей вчителів на запитання анкети показав, що педагоги шкіл, де здійснювалось опитування, найкраще оперують такими методами педагогічного дослідження як опитування (78,6 % респондентів), спостереження (78,1 %), дискусії (65,2 %), анкетування (54,8 %).

Центральними напрямками діяльності з упровадження інноваційних перетворень у практику загальноосвітнього навчального закладу є введення новітніх особистісно орієнтованих освітніх технологій, розвиток критичного мислення дітей, задоволення запитів та знадоб вихованців, розкриття творчого потенціалу педагогів та учнів. Відповіді наставників на запитання анкети «Які сучасні технології Ви використовуєте у своїй діяльності?» демонструють, що найбільш розповсюдженими у навчальних закладах є інтерактивні, мультимедійні, проєктні та особистісно орієнтовані технології (рис.2.6).

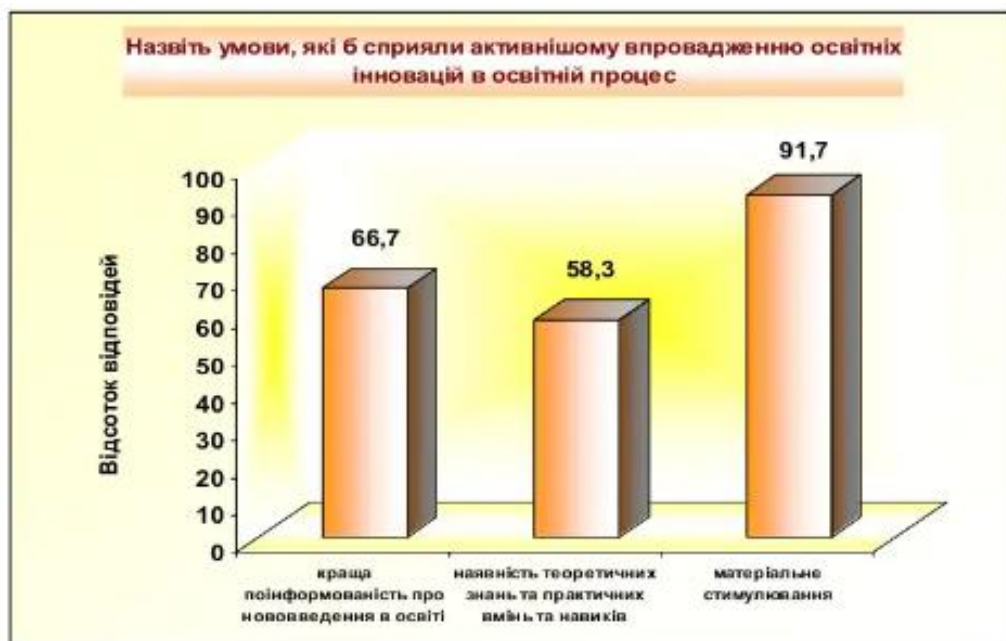
Рис.2.6. Поширення використання сучасних технологій у своїй діяльності

Спільними характеристиками методик і технологій, які сприяють реалізації принципів особистісно-орієнтованої освіти є те, що своєю ціллю вони оповіщають розвиток та саморозвиток учня з включенням його здібностей, нахилів, інтересів, ціннісних орієнтацій і суб'єктного досвіду, а також продукуванню умови для реалізації та самореалізації особистості. В процесі їх введення забезпечується суб'єктність учня за рахунок перспективи впливу на хід роботи (вибір змісту, засобів, методів, форм навчання). Даючи відповідь на запитання «Перелічіть наслідки інноваційної діяльності у Вашому навчальному закладі», більшість респондентів вбачає підвищення професійної майстерності педагогів та поліпшення якості освіти у навчальному закладі (рис.2.7).

Рис.2.7. Наслідки інноваційної діяльності у навчальному закладі

Підготовка педагогів до участі в інноваційній діяльності має відбуватися на засадах розробленої стратегії та програми розвитку закладу освіти щодо введення в управлінський та навчально-виховний процеси педагогічних інновацій. Центральними умовами, що добродіяли б активнішому введенню освітніх інновацій в роботу школи 91,7 % опитаних бачать матеріальне заохочування, хоча й не відхиляють таких вагомих чинників як поінформованість про нововведення в освіті та факт теоретичних знань та практичних вмінь (рис.2.8).

Рис.2.8. Сприятливі умови для впровадження освітніх інновацій

Відсоток відповідей продемонстрував як зросла якість освіти,перетворився статус закладу освіти,збільшився рівень професійної майстерності педагога,поліпшилось здоров'я учнів, покращилося матеріально-технічне забезпечення навчального закладу,а ще зросла якість управління навчальним закладом. Також запропонували перерахувати наслідки інноваційної діяльності в навчальному закладі. Відсоток відповідей був таким: краща поінформованість про інновації в освіті,факт теоретичних знань та практичних вмінь, навиків, матеріальне заохочення.

Впровадження освітніх інновацій та участь педагогів у дослідно-експериментальній роботі не є самоціллю, а визначає якісні зміни освітньої

діяльності навчального закладу, які сприятимуть зростанню якості загальної середньої освіти, добродіятимуть формуванню особистості школяра, спроможного до майбутньої успішної життєвої самореалізації.

Гачак Я. С., заступник директора з навчально-виховної роботи Судово-Вишнянського НВК Мостиського району зазначає: «До успіху – стежками компетентності!» Використання у навчальному процесі новітніх інформаційно-комунікаційних технологій та інноваційних методів діяльності, що опираються на ці технології, виконують важливу позитивну роль у реформуванні різних галузей освітньої діяльності: від забезпечення успішного моніторингу до створення шляху до освітніх ресурсів, обміну прогресивним педагогічним досвідом і методичними матеріалами.

У школі створено базу для здійснення єдиного інформаційного освітнього простору. До цього відноситься: поліпшення технічного обладнання, піднесення інформаційної культури педагогічних кадрів та реалізація методик вжитку персонального комп'ютера.

З ціллю введення педагогів до науково-дослідницької роботи, організовано творчі групи учителів зарубіжної літератури «Розвиток творчих здібностей школярів у процесі вивчення зарубіжної літератури», англійської мови «Реалізація принципу наступності між початковою і середньою ланками освіти при вивченні предмета «англійська мова» та історії «Використання активних форм і методів викладання історії з метою розвитку історичного мислення». Методична робота в школі ведеться згідно із чинним законодавством, визначеної стратегії розвитку освітньої системи району та відповідно до проблем:

- педагогічно-управлінської – «Використання моніторингових досліджень для розвитку освітнього закладу з метою поліпшення результативності та якості навчального процесу, планування подальшої діяльності школи»;
- методичної – «Інтегроване оцінювання якості освіти учня і вчителя та педагогічних показників організації навчально-виховного процесу».

Освітній моніторинг закладу вбачає три рівні діагностики:

- моніторинг навчальної діяльності учнів;

- моніторинг освітньої діяльності вчителя;
- моніторинг соціально-психологічної діагностики (моніторинг власної мотивації вчителів).

Для більш результативного надання методичної допомоги, збільшення професійного рівня педагогів сформовано творчу групу «Освітня траєкторія розвитку учня – основа формування класів допрофільної і профільної підготовки». Професійній компетентності педагогів добродіє також творча група з проблеми «Використання моніторингових досліджень для розвитку освітнього закладу з метою поліпшення результативності та якості навчального процесу, планування подальшої діяльності школи».

Учасники групи нагромаджують та детально розглядають результати навчально-виховного процесу за результатами навчальних здобутків учнів та освітньої діяльності вчителів, роблять висновки та відбивають їх у вигляді презентації порівняльно-діагностичних діаграм. Це дає спроможність кожному педагогу розглянути власну педагогічно-методичну діяльність, здійснити корективи, передбачити подальший шлях особистісного розвитку.

Результати здійснення інноваційної системи науково-методичної роботи засвідчили, що її введення відгукується особистісним потребам педагогів і вимогам щодо підняття їхнього рівня професійної компетенції. Так, 76 % опитаних вчителів впоказали високий рівень можливостей до інноваційної діяльності; 72 % учителів оперують методиками навчання, рівнозначними складу й рівню навчального класу; 93,2 % бажають до успіху, 96 % – до самовдосконалення; 60 % – до лідерства.

Трудячись над введенням даних технологій у навчально-виховний процес, учителі початкових класів сформулювали висновок, що індивідуально-диференційоване навчання результативне для розвитку і виховання учнів як з високими розумовими здібностями, так і зі зниженою спроможністю до навчання. Технологія розвитку критичного мислення добродіє готувати учнів нового покоління, які можуть розмірковувати, комунікувати, чути та слухати інших. Вагоме місце серед форм діяльності займають дискусії, ділові ігри, розробка проєктів, ситуативне моделювання.

Це дає школярам перспективу розвивати свою індивідуальність, що найбільше послуговуватися власним життєвим досвідом, набутими знаннями. За допомогою ігрових технологій є можливість заохотити усіх школярів до систематичної розумової роботи, а, отже, діти мають спромогу відчувати успіх, повірити у власні сили, удосконалюють свої творчі здібності. Учителі-словесники завзято використовують ІКТ на уроках української мови і літератури. Сучасний підхід у навчанні мови потребує трудитися у творчому режимі, нестандартних напрямках, безперервно збагачувати свою професійну діяльність, націлювати свою роботу на розвиток творчих здібностей учнів, їхніх талантів з ціллю здобуття певного освітнього результату. Інформаційні технології добродіють індивідуалізувати та диференціювати навчання.

Серед форм роботи надають прерогативу таким мультимедійним жанрам: медіа-урок, самодиктант, аудіодиктант, медіапроект, медіатвори, творчі презентації, віртуальні екскурсії, медіаекспресії, буктрейлери, літературний портрет, динамічні таблиці. у педагогічній діяльності вчителів географії та економіки переважають такі новітні освітні технології: мотивація пізнавальної діяльності учнів, формування креативної особистості, навчання як дослідження, модульно-рейтингова система навчання, технології складання опорно-інформаційних схем, технологія моніторингу знань учнів. Якраз такі технології скеровані на розуміння, самостійне, діяльне, творче сприйняття та творчу діяльність школярів; добродіють ґрунтовному засвоєнню знань, суб'єктивному відкриттю для себе нових знань на базі вже здобутих, формуванню умінь та навичок, зацікавленості до пізнавальної, творчої роботи. Вживання інновацій в управлінні загальноосвітнім навчальним закладом добродіє зміні цілей всієї освітньої діяльності. Це дає змогу відійти від закоренілої думки, що вирішальне завдання школи – це засвоєння якомога більшого обсягу знань дитиною. Якщо педагогічний колектив бажає випродукувати середовище особистісного зросту кожного учасника освітнього процесу, то він повинен створити в навчальному закладі інноваційне середовище.

Осмислення поняття сталий розвиток і досвід роботи, здобутий учнями, зараз є вагомими елементами підготовки до життя в модерному

інформаційному, полікультурному, демократичному соціумі. Зауважимо, що центральними складовими елементами методики викладання навчальних курсів «Моя щаслива планета» та «Уроки для сталого розвитку» являється самопізнання, самонавчання учнів через діяльність, вибір ними самостійних рішень у буденному житті, здійснення дій у напрямі сталого розвитку.

Методологічною базою програми є принцип про те, що школяр – це активна і креативна особистість, спроможна пізнавати і саморозвиватись. В ході навчання учні одержують шанс породити власний спосіб життя і систему цінностей, збагнути, як повсякденний спосіб життя кожної особи та колективів позначається на стану довкілля.

У процесі такого навчання призначення вчителя змінюється. Він стає провідником дій дітей, надихає їх, бадьорить і націлює їхні зусилля. Учні самі вибирають спосіб роботи, реалізують обрані дії, обговорюють їх, обираючи самостійне рішення. Педагог тільки створює умови для надійного і успішного процесу навчання, запрошує взяти в ньому участь. Він навчає слухати дитину, чути її та не оцінювати його власні зміни. Вагомим чинником є і виявлення вчителем моделей поведінки, керованої на сталий розвиток, а також розвиток в дітей навичок критичного мислення.

Формулювання проблемних питань заохочує їх до пошуку відповіді. Отримавши знання самостійно здобуті, вони більш готові до нових поривань і наступних дій. Новою освітньою інновацією, що вводиться в їхньому закладі, є програма виховної роботи з питань протидії торгівлі дітьми «Особиста гідність».

Це дає змогу здійснити такі головні завдання: - реалізація диференційного навчання; - розвиток творчих здібностей; - створення умов для всебічного розвитку особистості; - підтримки для самоактивізації творчого потенціалу школярів; - введення інноваційної методики навчання і виховання. До послуг учнів окрім предметів інваріативної частини, пропонують курси за вибором, факультативні та гурткові заняття філологічного, природничо-математичного, художньо-естетичного, спортивного, духовного напрямку. Практика показала, що креативну особистість може навчити і виховати лише креативна особистість. Добродіяти цьому – ключова функція методичної служби, яка

відзначається раціональним поєднанням традиційних та інноваційних форм та моделей здійснення різноманітних заходів. У школі діє вісім методичних об'єднань, психолого-педагогічний семінар, школа молодого педагога, школа прогресивного педагогічного досвіду.

На базі школи був здійснений районний семінар заступників директорів з виховної роботи на тему: «Формування виховної системи через проєктну діяльність». Класні керівники захищали проєкти, які вони спродукували, за різними спрямуваннями виховання та навчальної діяльності.

На рівні педагога введення інноваційних технологій у процесі роботи забезпечує підвищення професійної підготовки та науково-методичної компетентності вчителів. На рівні школи введення інновацій постачає розвитку системи продуктивного навчання, співпраці педагогів, школярів та їхніх батьків. На рівні учнів введення інновацій збільшує рівні навченості, сприяє креативній активності дітей, розвитку відповідальності. На рівні батьків введення інновацій добродіє активнішому їх залученню до співдії з закладом.

Висновки до розділу 2

Впровадження освітніх інновацій та участь педагогів у дослідно-експериментальній роботі не є самоціллю, а визначає якісні зміни освітньої діяльності навчального закладу, які сприятимуть зростанню якості загальної середньої освіти, добродіятимуть формуванню особистості школяра, спроможного до майбутньої успішної життєвої самореалізації.

Результати здійснення інноваційної системи науково-методичної роботи засвідчили, що її введення відгукується особистісним потребам педагогів і вимогам щодо підняття їхнього рівня професійної компетенції. Так, 76 % опитаних вчителів показали високий рівень можливостей до інноваційної діяльності; 72 % учителів оперують методиками навчання, рівнозначними складу й рівню навчального класу; 93,2 % бажають до успіху, 96 % – до самовдосконалення; 60 % – до лідерства.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ГУМАНІСТИЧНИХ ІНОВАЦІЙ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ЗАКЛАДІВ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ

3.1. Модернізація змісту, форм і методів управлінської діяльності керівника навчального закладу

Продовжуючи розмову про першість варто зазначити, що і наші вітчизняні науковці здійснили внесок у опрацювання цієї проблеми: модернізацію змісту управлінської діяльності директора школи, що значитиме реалізацію нових управлінських функцій, за сприянням яких керівникові вдається спрогнозувати пріоритетні напрямки розвитку закладу; орієнтувати педагогічні колективи на творчу роботу; породжувати умови розвитку творчих перспектив учасників навчально-виховного процесу; творити себе як гуманну, творчу, комунікативну особистість, яка оперує основами дипломатії, набуває навичок у діяльності громадських, наукових, громадсько-політичних організацій, навчається самостійній фінансово-господарській функції.

У практичній діяльності керівника визначальними залишаються класичні функції управлінської діяльності – прийняття управлінського рішення, організація, коригування, облік і контроль. Поряд із ними зараз реалізуються модернізовані (оновлені) функції: прогностична, консультативна, представницька, політико-дипломатична, менеджерська.

Прогностична функція – це завбачення можливостей розвитку школи, прогнозування ефективності її функції, створення умов для формування соціально активної індивіда; спромогавизначати в педагогічних процесах істотне.

Консультативна функція – це надання фахових порад з різних питань: політичних, правових, науково-педагогічних, методичних педагогічному колективу школи та широким колам суспільства. Для цього вводяться спеціалісти – політологи, економісти, соціологи, юристи, психологи, медики. Цілеспрямовані зустрічі з ними найбільше корисні батькам, старшокласникам, педагогам.

Представницька функція лежить в умінні принагідно представити школу, педагогічний колектив, групу педагогів чи окремого вчителя, будь-якого працівника закладу на всіх рівнях, беручи до уваги й міжнародний; визначати здобутки у навчанні та вихованні школярів; виступати на конференціях, симпозіумах, педагогічних радах тощо. Керівник школи зобов'язаний мати добре розвинуті комунікативні, рефлексивні, інтелектуально-евристичні здібності.

Політико-дипломатична функція криється у правильному сприйманні, розтлумаченні та реалізації в житті зовнішньої і внутрішньої політики раїни; знанні національної історії, культури; продукуванні національної свідомості; виявленні здобутків національної науки, культури, капіталу національних традицій і традицій українського народу. Ваговитою запорукою здійснення цієї функції для директора школи є введення у практику роботи положень демократизму та гуманізму. Винятково яскраво здійснюється згадана функція за участі керівника в місцевих (регіональних, державних) органах влади, у спілках творчих учителів України, наукових установах Академії педагогічних наук України.

Менеджерська функція прогнозує посилення уваги директора школи до курівництва педагогічним колективом, оновлення системи контролю; дієву розстановку кадрів, забезпечення творчих умов праці для співробітників, породження умов для покращення їх здоров'я; взаємозв'язок із зовнішнім середовищем (органи державної влади, установи освіти, органи управління освіти, громадськість); посилення та осучаснення форм господарської та економічної функції[15].

Наявна практика управлінської діяльності демонструє, що завдяки осучасненню функцій управління:

– змінює зміст навчання і виховання (вводиться концепція виховання учнів і молоді в національній системі освіти, профілізація та індивідуалізація освітнього процесу, авторські навчальні програми, підручники, посібники, виховні системи);

– продукуються та випробовуються новітні освітні технології (розвивального, модульно-розвивального, диференційованого навчання, алгоритмізація навчально-виховного процесу, використання методів проектування і моделювання, життєтворчості особистості); – поліпшуються форми і методи навчання і виховання (в шкільний освітній процес вводяться діалогові форми комунікації суб'єктів навчально-виховної роботи, лекційні, семінарські заняття, навчальні модулі тощо);

– змінюються методи контролю знань і вмінь школярів (вводяться індикатори і показники піднесення індивідуальності школярів, рейтингові системи оцінювання);

– осучаснюються зміст, форми й методи управління закладами і установами освіти (збільшується значення менеджерської функції управління інноваційним процесом, продукуються багатоваріантні моделі управління); виникають авторські моделі закладів освіти.

Модернізація змісту діяльності директора школи потребує оновлення форм управління. Першість віддається дорадчо-адміністративним формам управління:

– колегіальним (рішення ради закладу, педагогічної ради, зборів трудового колективу, наради при керівнику, наради методичної ради, профспілкових зборів, ради засновників);

– колективним (резолуції чи рішення штабів порадників, консультантів, ради старійшин, учнівської, батьківської рад, зборів творчих педагогів);

– індивідуальним (результати, поради в процесі бесіди, спостереження, анкетування, інтерв'ювання) [16].

Методи управління – ключові засоби в управлінській діяльності директора школи, „знаряддя праці”, якими він послуговується з мотивом цілеспрямованого діяння на учасників навчально-виховного процесу (педагоги, працівники школи, учні, їхні батьки). Науковці створили систематизування методів управління школою із зважанням на характер джерела інформації (за однотипністю до методів навчання).

Це – вербальні, дослідницькі, ілюстративно-показникові, технікотехнологічні. Вербальні методи – індивідуальні (консультація, бесіда), групові (інструктаж, нарада, збори).

Дослідницькі – опрацювання передового досвіду педагогів, атестування педагогічних кадрів, порівняння їхніх здобутків із здобутками вітчизняних і зарубіжних колег; анкетування та інтерв'ювання при готуванні до педагогічної ради чи інших колективних зборів, нарад; створення й, публікація матеріалів (газети, збірники, статті, методичні рекомендації) про роботу педагогічного й учнівського колективів.

Ілюстративно-показникові – моделювання будови організації навчально-виховного процесу в закладі; конструкція графіків, таблиць, матриць; дослідження рівня знань і вихованості школярів, професійної готовності педагогів до креативної праці.

Техніко-технологічні – дієве використання технічних засобів і пристроїв (комп'ютер, телебачення, радіо, селектор тощо). Потрібно докладніше застосовувати дослідницькі, ілюстративно-показникові та техніко технологічні методи управління, а також ґрунтовно вводити у практику роботи методи діалогічної комунікації (диспути, співбесіди, самоаналіз, „розумові атаки”, моделювання, конструювання, ситуаційні, проблемні завдання, захист творчих проєктів, тобто якраз ті методи, де діалог є вирішальним методологічним принципом), а крім того й комп'ютерні технології[18].

Осучаснення змісту, форм і методів управлінської діяльності має прямий та зворотний зв'язок: сам процес осучаснення формує директора школи як модерного управлінця – особу відкритої, демократичної, компетентної, гуманістичної, творчої направленості, керівника педагогічного й учнівського колективів, який здатний породити власний неповторний стиль управління школою.

3.2. Структура, динаміка та проблеми розвитку освітніх інноваційних процесів

Розвиток будь-якого навчально-виховного закладу, тобто перехід його у новітній якісний стан, не може реалізуватись інакше, як через опрацювання

нововведень, через інноваційний процес, який є нелегким за своїм структурним феноменом. У структурі інноваційних процесів виділяють такі два рівні:

1) предметно-технологічний мікрорівень, що ділить інновації на частини (стадії, етапи, цикли), розглядаючи його змістовий аспект;

2) макрорівень, на якому досліджують взаємодію визначених нововведень, окреслюють особливості їх взаєзв'язку, зміну тощо.

Структуру інноваційного процесу (його будову, склад) формулюють природно на засаді сутності нововведення як процесу, що здійснюється протягом різних за тривалістю, але довершених проміжків часу. Це дає можливість відтінити послідовні етапи, визначити зміст, особливості тих, які розбігаються між собою за видами роботи.

У педагогічній інноватиці, як і в загальній теорії інноватики, назріла схема поділу інноваційного процесу на періоди, яка здобула назву «життєвий цикл нововведення». Вона обгортає:

1) етап виникнення нової ідеї, створення нової концепції нововведення (старт). Умовно його можна найменувати етапом відкриття, який, зазвичай, є наслідком фундаментальних і прикладних наукових опрацювань або життєвого «освянення»;

2) етап винаходу. На даному етапі здійснюється продукування нововведення, тобто втілення нової ідеї у визначений об'єкт, матеріальний чи духовний проєкт-взірець;

3) етап реалізації нововведення. Зміст його, як норма, криється у практичному вжитку, коригуванні, доопрацюванні новітнього засобу. Закінчується етап здобуттям стійкого ефекту від нововведення, після чого воно побутує самостійно.

Передумовою подальшої стадії інноваційного процесу є відкритість, бажання педагогічного співтовариства до нововведення. Якраз тоді постає фаза його застосування;

4) етап поширення нововведення (зрілість). Зміст його криється у широкому введенні, дифузії (проникненні) в нові сфері (освітні заклади);

5) етап насичення в визначеній галузі. На даному етапі нововведення опановує багато людей в усіх галузях педагогічного й управлінського процесів. Якраз тоді воно губить свою новизну (рутинізація нововведення). Цей етап може закінчитись появою альтернативного нововведення або поглинанням його результативнішою системою;

6) етап спаду (криза, фініш). Ознакою його є вичерпаність перспектив використання нововведення в новітніх умовах, галузях;

7) іррадіація (лат. іггадіаге — сяяти, випромінювати) нововведення. Даний етап властивий не кожному нововведенню. Говориться про те, що з рутині зацією інновація не втрачається як таке, а осучаснюється й відтворюється, часто вкрай відчутніше позначаючись на розвиток навчально-виховного закладу [21].

Наявність або брак попередніх двох етапів зумовлений інноваційним потенціалом освітнього закладу, який вводить конкретну новацію.

Кожному етапу життєвого циклу нововведення притаманні специфічні закони та протиріччя.

Етап виникнення педагогічної інновації. На даній стадії інновація появляється як щось зовнішнє, що не стосується роботи суб'єкта. Нове може існувати як думка, ідея і як здійснений взірець практичної діяльності. Автором ідеї може бути професійний науковець, аматор, професіонал-практик. У кожному разі виділяється інший шлях реалізації нововведення, що, зазвичай, залежить від впливу автора серед ймовірних користувачів нововведення; значущості соціальної ролі, в якій є автор (людина науки, практик, дилетант); опори нововведення авторитетними державними структурами.

Даний етап зумовлюється законом циклічної повторюваності педагогічної інновації, зміст якого криється у регенерації технологій навчання й виховання тогочасності в нових соціально-педагогічних умовах. Зрідка деякі педагоги відносяться до педагогічних інновацій як до самодіючого повторення того, що вже існувало. Проте хоч повторюваність педагогічної інновації не є спрощеним дублюванням швидше введених форм і методів. Неодноразово інновації задіяні за рахунок виникнення новітнього, а умовна повторюваність певних аспектів

раніше здобутого досвіду добродіє результативному вирішенню актуальних для конкретного часу педагогічних питань.

У цьому контексті вагомим значення отримує сприйнятливість індивідумом нового. У іноземних дослідженнях термін «сприйнятливість» часто розглядають як сприйняття (adoption) нового, як рішення застосовувати нововведення. Сприймання новітнього є непростим багатадійним мислительним процесом прийняття рішення, який походить від першого ознайомлення особи з даними до її заключного сприйняття. Переважно, він з'єднаний з оцінюванням вагомості і наслідків прийняття рішення. За переконанням американського дослідника проблем інноватики Едварда Роджерса, аналіз значення і наслідків прийняття рішення з причини інноваційної інформації є непростим процесом, що включає такі етапи:

- ознайомлення з проблемою;
- аналіз проблеми;
- аналіз шляхів вирішення проблеми;
- вибір способу розв'язання проблеми;
- розуміння наслідків вибору рішення.

Нововведення сприймають одними з останніх, часто відрікаються від неї через своє скерування на минуле. Деколи можуть лояльно відноситись до чийось зусиль щодо введення нового, але неодноразово їхня поведінка утруднює цей процес. На рішення про освоєння педагогічної інновації відбиваються такі фактори:

- матеріально-технічні (рівень заробітної платні, навантаження вчителів, побутові умови, сімейні обставини);
- соціально-психологічні (сполучність інновації з практикою та цінностями; привілей нового відносно з традиційною практикою).

Говориться про очікування вищих результатів виховання і навчання, спрощення діяльності педагогічних кадрів, відкритість нових педагогічних технологій тощо.

Ці фактори не піддаються новому, позаяк в їх психологічній структурі немає частин лідерства.

Етап поширення педагогічної інновації. Складнощі, які конвоюють інноваційну діяльність на даному етапі, продуковані дією багатьох об'єктивних і суб'єктивних чинників. Ключовим серед них є чинник управлінський, адже ефективність (неефективність) інноваційного процесу великою мірою зумовлений тим, наскільки робота директорів освітніх закладів скерована на розвиток, новаторство, тобто на інноваційність.

Інноваційна націленість, тип ділової поведінки директора навчально-виховного закладу є вагомим агентом того, яку модель інноваційної діяльності опрацьовуватимуть у ньому. Вагомою мірою це обумовлено інноваційною ідеєю, особливостями колективу, якому припадає її здійснити. Відповідно до типології сучасного дослідника проблем управління Ф. Гельфера інноваційна діяльність може розвиватися за однією з таких моделей:

- нововведення за типом «Наказ» (його ініціює керівник, який сподіється на власні адміністративні можливості — силу розпоряджень і невідступність контролю);
- нововведення за типом «Щеплення» (з його введенням лише додається новий елемент — навчальний предмет, організаційна структура);
- класичне «Впровадження» (відзнакою його є докорінність остаточної роботи, яка криється в агітації, професійній підготовці вчителів, вченні їх трудитись по-новому, введенні належних матеріальних і моральних заохочень).
- нововведення за типом «Зрощування» (йому притаманна орієнтація ініціатора інновації на створення практичної роботи педагогічного колективу, уживання активних методів опанування вчителями нововведення, які з часом основується сприймати інноваційну думку як виправдану, закономірну);
- інноваційна діяльність за типом «Вирощування» (ініціатор нововведення не аналізує свою ідею як доконечну, довершену, а впорядить спільне з колегами розроблення потрібної навчально-виховному закладу ідеї та проєкту інноваційних дій)[27].

Форми останньої роботи при цьому вбачають багато спільного з організаційно-діяльнісними і плідними іграми. За таких обставин актуально породити команду однодумців-інноваторів, які керуються діалогічними та

ігротехнічними вміннями. Маршрут цей вдосталь складний, але за регулярної організації справи є доволі перспективним, якщо нові педагогічні системи включають весь навчально-виховний заклад, а не тільки окремі деталі навчально-виховного процесу.

Здійснене дослідження теоретичних і технологічних засад здійснення інновацій у загальноосвітніх навчальних закладах дає підґрунтя для дефініції перспектив введення його теоретико-методологічних положень і практичних наслідків у педагогічну практику. Даниленко Л. І. акцентує, що теоретико-методологічні дослідження отримують істинної вартісності за умов не тільки наступного розвитку ЗбО науки, але й введення його результатів у педагогічну практику. На його думку, "у процесі педагогічного прогнозування важливі не стільки жорсткі алгоритми послідовних операцій віддзеркалення майбутнього, скільки стиль мислення, характер підходу, загальна структура прогнозування, яка модифікується природою об'єкта, цілями, завданнями, засобами, можливостями прогнозування і т. ін." [12,13].

На базі розгляду тенденцій і існуючих протиріч у піднесення інноваційних освітніх процесів, їх системної й рухливої природи маємо можливість виділити три ключові напрями прикладного вжитку розроблених у дисертації теоретичних положень, моделей і технологій: науково-методичне й технологічне забезпечення інновацій у ЗНЗ з ціллю збільшення їх системності, ефективності та успішності; побудова системи незмінного й неперервного розвитку інноваційної компетентності педагогів в ході професійної діяльності, методичної роботи, післядипломної освіти та самоосвіти; формування бажання до інноваційної діяльності в студентів педагогічних спеціальностей в ході навчання у закладах вищої освіти.

Наслідки обґрунтування методологічного концепту питань дослідження допускають передбачити доцільність та успішність більш широкого застосування в розбудові інноваційних освітніх процесів звершень міждисциплінарних досліджень, як-от, сучасних теорій інноваційного менеджменту, управління знаннями, проектами, а також випробуваних в

економічній, соціальній та інших галузях підходів до проектування, здійснення експертизи та моніторингу нововведень.

Потреба звернення до таких надбань спричинено тим, що на нині вітчизняна педагогічна наука, а з нею й шкільна практика багато в чому регресують від магістральних напрямів соціально-економічного й технологічного процесу, де передові місця займають інформаційно-комунікаційні технології, економіка знань, розвиток інтелектуального й творчого потенціалу особистості. Блискавичний розвиток наукової інформації і технологій потребує синтезу науки, освіти й виробництва, що вимагає організації інноваційних освітніх процесів на базі моделей інтеграції, мережевої взаємодії, стрімкого навчання, обміну знаннями й практикою.

Аргументовані в дослідженні організаційні форми роботи ЗНЗ у вказаних моделях інноваційних процесів випробувані й дієво реалізуються в роботі навчально-науково-виробничого комплексу "Полісся", міжвідомчих науково-дослідних лабораторій, Поліського інноваційного центру освіти і розвитку, які діють на базі Житомирського державного університету імені Івана Франка. Комплекс "Полісся", що охопив більше 20 навчальних закладів області, постачає координацію наукових досліджень проблем інноваційного розвитку освіти та добродіє здійсненню теоретичних наукових надбань у практику діяльності загальноосвітніх навчальних закладів.

Багато обіцяючим відзначаємо наступне групове виконання педагогами ЗНЗ і викладачами університету науково-дослідницьких проєктів, здійснення конференцій, семінарів, організацію на базі ЗНЗ науково-методичних лабораторій, метою яких має бути розробка та введення інноваційних педагогічних технологій. Реалізований аналіз перспектив загальнонаукової методології у розв'язанні проблем інноваційного розвитку освіти вказує про їх вагомий дослідницько-евристичний та конструктивно-практичний здібність у побудові та виконанні моделей модерної школи на підвалинах синергетичного, акмеологічного, компетентнісного, культурологічного, середовищного та інших підходів.

У планах чергової співдії з педагогічними колективами ЗНЗ визначено ряд проєктів, що скеровані на створення стратегії розвитку школи як виняткової, готовою до змін інноваційної соціально-педагогічної системи, яка показує її альтернативність, принагідність, неповторність на ринку освітніх послуг, щонайменше в своєму населеному пункті чи регіоні. Завбачує, що конкретність вихідних методологічних основ, обраних навчальним закладом для розроблення стратегії свого інноваційного розвитку, надає їй впевненості у визначеності керунків діяльності та образу прийдешнього.

Вкрай багатий інноваційний досвід як поодиноких учителів так і кращих шкіл вимагає серйозного вивчення, ґрунтовної експертизи, узагальнення й розповсюдження. Запропонована критеріальна сукупність експертизи й моніторингу дає можливість виконувати керівникам закладів освіти та методичним службам органів управління освіти об'єктивну оцінку інноваційної діяльності педагогічних колективів, виокремлювати кращі проєкти для наповнення інформаційної бази банків інновацій, їх пропагування, розповсюдження й упровадження.

У ході дослідження викрито, що недостатній інноваційний потенціал багатьох навчальних закладів не допускає їм повноцінно реалізовувати визначені інновації. Аргументовані в дисертації принципи щодо оптимізації наявних ресурсів, активізації внутрішніх запасів, конкретні способи їх розвитку можуть бути уживані керівниками ЗНЗ при плануванні роботи з підвищення кваліфікації педагогів, збільшення матеріально-технічної бази, інтенсифікації застосування існуючих можливостей.

Однак варто пам'ятати, що засадою інноваційного потенціалу є інноваційні ресурси – новітні методики, технології, засоби, якими оперують і які застосовують (або за необхідності можуть застосувати) педагоги та учні. Виняткову цінність у структурі інноваційного потенціалу закладу являють авторські розробки її педагогів, які вимагають науково-методичного керівництва й підтримки в підготовці таких інноваційних проєктів. Проєктування загально визнано головним способом реалізації інноваційної діяльності. У ході експериментальної роботи стверджено ефективність роботи

проектних команд, творчих груп, тимчасових лабораторій, що можуть виникати для створення й виконання визначених проєктів як з кількості вчителів окремого навчального закладу, так і з представників різних шкіл та методистів управлінь освіти, науковців, які, переважно, довершують науково-методичний супровід проєктів.

Вкрай збільшується результативність роботи над виготовленням й апробацією проєктів, якщо додержуватися переконливих у дослідженні стадій та алгоритмів проєктування, мірил їх оцінювання. Вагому роль у підвищенні результативності ІІ й включенню учителів, учнів, їх батьків до ІД приділяємо інноваційному середовищу, ґрунтом якого є співпраця його суб'єктів.

Для збільшення кордонів, інтенсифікації, підняття когерентності оточення пропонуємо більш широке введення системи форм і способів будови взаємодії його суб'єктів: шкіл новаторства, інноваційних центрів, лабораторій, творчих груп, конференцій, форумів, майстер-класів, різноманітних тренінгів тощо. Рухливість змін в освіті потребує безперервного збільшення інноваційної компетентності педагогів та керівників ЗНЗ, що вимагає введення модерних форм неперервної післядипломної професійно-педагогічної освіти. Вагому роль у системі підготовки педагогів до інноваційної діяльності зіграють школи новаторства педагогічних кадрів.

Висновки до розділу 3

Узагальнюючи результати роботи школи, зазначимо її авторитетний внесок у розв'язанні завдань осучаснення освіти регіону. Разом з тим на нині застається болючою проблемою те, що до інноваційного пошуку не включена відносно вагома кількість загальноосвітніх навчальних закладів, як-от у віддалених районах області. Перспективи розв'язання такої ситуації завважуємо в подальшій розбудові форм мережевої взаємодії з діяльним застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій, що уможлиблює відкритість всіх освітян до народженої бази банку інновацій, ділової комунікації, обміну знаннями й практикою інноваційної діяльності.

Переконлива та активно здійснюється ідея щодо координації інноваційної діяльності на базі опорних навчальних закладів, на основі яких проводяться виїзні заняття школи новаторства із включенням науковців, кращих вчителів та методистів області. Багатообіцяючими тут є такі інноваційні форми діяльності як педагогічні десанти, методичні сесії, педагогічні студії, творчі лабораторії, педагогічні скайп-мости, вебінари, веберенції та ін.

ВИСНОВКИ

Отож, інноваційний розвиток освіти в нашій державі супроводжується інтеграцією науково-освітнього потенціалу. Гіпотетично виправданим можна допускати такі висновки нашого дослідження

1. Інтенсивно збільшується тенденція до технологізації педагогічних процесів способом введення новітніх технологій, методик, модерних інформаційних засобів навчання, які в єдиному своєму поєднанні започатковують основу інноваційного розвитку освітньої галузі. Інноваційне оновлення педагогічних систем має сприяти зростанню особистісного потенціалу як вагомій передумові результативного функціонування будь-яких соціальних систем.

2. Спільно з тим, інноваційний розвиток освітньої системи методом технологізації всіх частин педагогічної діяльності - це процес, охоплений різкими розбіжностями та суперечностями між закоренілим і новим, що йде йому на зміну. Перевороти, які здійснюються в освітній сфері, більше нагадують пошуки компромісу між реформаторським методом розвитку освітньої галузі та інноваційними тенденціями цивілізаційного руху. Сучасна модернізація - це ряд широкомасштабних новацій, введених в освітній галузі, але не будь-який процес введення новацій можна ідентифікувати із звичним інноваційним розвитком. Все залежить від механізму оновлення (в широкому розумінні - розвитку) системи та індивідів, які його упроваджують.

3. Піднесення будь-якого навчально-виховного закладу, тобто перехід його у сучасний якісний стан, не може відбуватися інакше, як через опанування нововведень, через інноваційний процес, який є важким за своєю структурою феноменом.

4. У структурі інноваційних процесів виділяють такі два рівні:

1) предметно-технологічний мікрорівень, що ділить нововведення на частини (стадії, етапи, цикли), розбираючи його змістовий аспект;

2) макрорівень, на якому вивчають взаємодію окремих нововведень, характеризують відзнаки їх єдності, трансформацію тощо.

Структуру інноваційного процесу (його будову, склад) розкривають безпосередньо на базі сутності нововведення як процесу, що здійснюєтьсяпродовж різних за тривалістю, але довершених проміжків часу. Це дає спромогувиразнити послідовні етапи, визначити сутність, ознаки тих, які різняться між собою за видами функціонування.

5.На базі розгляду тенденцій і існуючих протиріч у піднесення інноваційних освітніх процесів, їх системної й рухливої природи маємо можливість виділити три ключові напрями прикладного вжитку розроблених у дисертації теоретичних положень, моделей і технологій: науково-методичне й технологічне забезпечення інновацій у ЗНЗ з ціллю збільшення їх системності, ефективності та успішності; побудова системи незмінного й неперервного розвитку інноваційної компетентності педагогів в ході професійної діяльності, методичної роботи, післядипломної освіти та самоосвіти; формування бажання до інноваційної діяльності в студентів педагогічних спеціальностей в ході навчання у закладах вищої освіти.

6. Наслідки обґрунтування методологічного концепту питань дослідження допускають передбачити доцільність та успішність більш широкого застосування в розбудові інноваційних освітніх процесів звершень міждисциплінарних досліджень, як-от, сучасних теорій інноваційного менеджменту, управління знаннями, проектами, а також випробуваних в економічній, соціальній та інших галузях підходів до проектування, здійснення експертизи та моніторингу нововведень.

7.Впровадження освітніх інновацій та участь педагогів у дослідно-експериментальній роботі не є самоціллю, а визначає якісні зміни освітньої діяльності навчального закладу, які сприятимуть зростанню якості загальної середньої освіти, добродіятимуть формуванню особистості школяра, спроможного до майбутньої успішної життєвої самореалізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеєва Л. Содержание и результативность инновационной деятельности. *Директор школи, ліцею, гімназії*. 2007. № 3. С. 42-47
2. Бебик В. М. Освіта в глобальному суспільстві : проблеми і перспективи. Київ: МАУП, 2004. С.18-26.
3. Василенко В. О. Інноваційний менеджмент. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. 440 с.
4. Ващенко Л. Управління інноваційними процесами. *Директор школи*. 2007. № 23-24. С. 3-61.
5. Ващенко Л. М. Управління інноваційними процесами в загальноосвітній середній освіті регіону. Київ: ВО «Тираж», 2005. 380 с.
6. Ведерникова В. И. Деловая репутация: личность, культура, этика, имидж делового человека. Москва: Ин-т новой экономики, 1996. 200 с.
7. Виханский О. С. Менеджмент. Москва: «Фирма Гардарика», 2004. 528 с
8. Грабовська Т.І., Талапканич М.І., Химинець В.В. Інноваційний розвиток освіти: особливості, тенденції, перспективи. Ужгород, 2006. 232 с.
9. Григораш В. В. Організація діяльності керівника школи. Харків: Вид.група «Основа», 2011. 224 с
10. Гринёв Б. В., Гусев В. А. Инноватика. Харьков: «ИСМА», 2010. 352 с.
11. Гофман И. Представление себя другим в повседневной жизни. Москва: Канон-пресс-Ц : Кучково поле, 2000. 302 с.
12. Даниленко Л. І. Інноваційний освітній менеджмент: навч. 7 посіб. Київ: Главник. 2006. 144 с.
13. Даниленко Л. І. Менеджмент інновацій в освіті. Київ: Шк. світ, 2007. 134 с.
14. Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні». 16 січня 2003 р. URL: www.gdo.kiev.ua.
15. Зигерт В., Ланг Л. Руководит без конфликтов. Москва: Экономика, 1990. 335 с.
16. Исаев И. Ф. Профессионально-педагогическая культура преподавателя: учеб. Пособие. Москва: Издательский центр «Академия», 2002. 256 с.

17. Ковалів Ж. В. Іміджологія сучасного менеджера: навчальний посібник. Одеса: Видавець СВД М. П. Черкасов, 2008. 104 с. 171
18. Козлова О. Г. Інноваційна культура: сутнісні характеристики: Монографія. Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2007. 140 с.
19. Кремень В.Г Освіта і наука в Україні - інноваційні аспекти. Київ: Грамота, 2005. 448 с.
20. Кремень В. Трансформація особистості в освітньому просторі сучасної цивілізації. *Наука*. 2009. № 1. С. 3-6.
21. Кремень В.Г. Інноваційність в освіті як вимога часу. Ялта, 2010. С. 7-13.
22. Концепція науково-технологічного та інноваційного розвитку України, 1999. 56 с.
23. Лазарев В. С. Системно-розвиттєшколы. Москва: Педагогическое общество России, 2002. 304 с.
24. Лизинский В. М. Ресурсный подход в управлєнии развитием школы. Москва: Центр «Педагогический поиск», 2006. 160 с.
25. Мармаза О. І. Гендерний аспект професійної культури керівників навчальних закладів. *Імідж сучасного педагога*. 2013. № 2 (131). С.15-17.
26. Мармаза О. І. Ефективне лідерство як інструмент стратегічного управління. Запоріжжя, 2013. Вип.29 (82). С. 289-297.
27. Мельник В. К. Керівниками не народжуються: управлінська підготовка керівника навчального закладу в системі підвищення кваліфікації. *Управління освітою*. 2003. №8. С. 8-9.
28. Мескон М. Х. Основы менеджмента. Москва: Дело, 1992. 704 с.
29. Минцберг Г. Школы стратегий. Санкт-Петербург: Издательство «Питер», 2000. 336 с.
30. Новикова Т. Г. Теоретические подходы к технологии экспертизы инновационных проектов. *Школьная технология*. 2002. № 1. С. 161-169.
31. Освітній менеджмент. Київ: Шкільний світ, 2003. 400 с.
32. Процеси управління проектами: Навчально-методичний посібник. Полтава: ФОП Болотін А. В. 2012. 196 с.

33. Розанова В. А. Психология управления. Москва: Бизнесшкола, 1999. 352 с.
34. Рупняк Д. М. Организационно-педагогическая деятельность методической службы района (города) по внедрению новых педагогических идей в школьную практику. Київ, 1991. 161 с.
35. Сас Н. М. Основи інноваційного управління навчальними закладами. Полтава: ПНПУ, 2013. 213 с.
36. Управление развитием школы: Пособие для руководителей образовательных учреждений. Москва: Новая школа, 1995. 464 с.
37. Управління інноваційними проектами. Навчально-методичний посібник. Полтава: ПДПУ, 2009. 111с.
38. Уруський В. І. Формування готовності вчителів до інноваційної діяльності: Методичний посібник Тернопіль: ТОКІППО, 2005. 96 с.
39. Фейербах Л. Избранные философские произведения. Пер. с нем. Т.1. Москва: Политиздат, 1955. 676 с.
40. Химинець В.В. Інноваційно-освітня діяльність. Ужгород, 2007. 364 с.
41. Химинець В.В. Інновації в сучасній школі. Ужгород, 2004. 168 с.
42. Химинець В.В. Інноваційно-гуманістичне спрямування сучасної освіти. 2010. № 4(69). С. 15-24.
43. Химинець В.В. Науково-методичні аспекти створення інноваційного середовища в освітніх закладах Закарпаття. *Освіта*. 2012. № 15. С. 3-11.
44. Хачатурян Х. В. Інновації в державному управлінні. Київ: КиМУ. 2012. 355 с.
45. Шепель В. М. Имиджология. Секреты личного обаяния. Москва: Феникс, 2005. 320 с.
46. Шифрин М. Б. Стратегический менеджмент. Санкт-Петербург: Питер, 2006. 240 с.
47. Шпалинский В. В. Психология менеджмента. Харків: ХГПУ, 2001. 315 с.

48. Шумпетер Й. А. Теория экономического развития (Исследование предпринимательской прибыли, капитала и цикла конъюнктуры). Москва: Прогресс, 1982. 303 с.
49. Юсуфбекова Н. Р. Общие основы педагогической инноватики. Опыт разработки теории инновационных процессов в образовании. Москва: Образование, 2008. 526 с.
50. Humanitarian Bulletin of the State Higher Education Institution "Pereyaslav-Khmelnytsky State Pedagogical University named after Grigory Skovoroda". Series: Pedagogy. Psychology. Philosophy, 33, 147-155.
51. Morrisey, G. L., Below, P. J., and Acomb, B.L. The Executive Guide to Operational Planning. San Francisco: Jossey-Bass, 1987.
52. The essence of innovation management as a professional activity of the future manager of education institution: coll. of scient. K. Part 1, 263-271.
53. URL: <http://www.narodnaosvita.kiev.ua>
54. Webster's New International Dictionary of the English Language. 2nd ed. Springfield: Mass, 1934. 3210 p.